

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Pärandtehnoloogia
rahvusliku tekstiili eriala

Maris Taul

VILLASTE RAHVARÕIVAESEMETE PARANDAMISE VÕTTED EESTI RAHVA
MUUSEUMI KOGUDE PÕHJAL. PARANDAMISE ÕPPETRÜKISE KOOSTAMINE

Lõputöö

Juhendajad: Inna Raud, MA, rahvarõiva nooremlektor
Anu Pink, MA, koolitaja ja käsitööraamatute toimetaja

Viljandi 2024

Resümee: villaste rahvarõivaesemete parandamise võtted Eesti Rahva Muuseumi kogude põhjal. Parandamise õppetrükise koostamine

Lõputöö koosneb Eesti Rahva Muuseumi kogudes olevate villaste rahvarõivaesemete parandamise võtete analüüsist ja traditsiooniliste parandamisvõtete õpetamist juhendava raamatu „Paikame ja nõelume“ koostamisest. Töös kaardistati seitse peamist parandamise meetodit: nõelumine, vabakäeline parandus, silmamine, tugevdamine, asendamine, paikamine ja rebendi õmblemine. Ülevaade antakse kasutatud materjalidest ja parandamist vajavatest kohtadest esemetel. Lisaks tehakse kokkuvõtte raamatu „Paikame ja nõelume“ koostamisest.

Märksõnad: rahvarõivad, traditsiooniline parandamine, paikamine, nõelumine, villane kangas.

Abstract: Analyzing the repair methods of woolen traditional clothing items based on the collections of the Estonian National Museum and compiling an instructional booklet on repairs.

The thesis comprises an analysis of repair methods for woolen traditional clothing items found in the Estonian National Museum collections and the creation of a guiding book titled "Patching and Darning." In the work, seven main repair methods were mapped out: darning, freehand repair, Swiss darning, reinforcement, replacement, patching, and sewing torn seams. An overview is given of the materials used and the areas in need of repair on the items. In addition, the compilation of the book "Paikame ja nõelume" is summarized.

Keywords: traditional clothing, traditional repair, mending, patching, woolen fabric.

Sisukord

Sissejuhatus.....	4
Metoodika	6
1. Eestikeelsed parandamisõpetused 20. sajandi esimesel poolel ja 21. sajandil	9
1.1. Kudumite parandamine 20. sajandi alguse ja 21. sajandi kirjanduses	9
1.2. Parandamisvõtted 20. sajandi esimese poole kirjanduse põhjal.....	10
1.2.1. Tugevdamine	11
1.2.2. Nõelumine	11
1.2.3. Sämppistes parandamine	11
1.2.4. Silmamine ja augu silmamine.....	12
1.2.5. Varspisteline parandus.....	12
1.2.6. Paikamine	13
2. Parandamisvõtted muuseumi esemetel	14
2.1. Telgedel kootud kangast esemed.....	14
2.1.1. Kampsunid ja vatid.....	14
2.1.2. Seelikud	15
2.1.3. Püksid	15
2.2. Silmuskoelised esemed.....	16
2.2.1. Sukad ja sokid.....	16
2.2.2. Kindad	17
2.2.3. Kampsunid.....	18
2.3. Parandamisvõtete ülevaade	19
2.4. Parandamisel kasutatud materjalid.....	23
3. „Paikame ja nõelume“ õppetrükise koostamine	25
3.1. Parandamisest tänapäeval.....	25
3.2. Parandamise õppetrükise koostamine	26
3.2.1. Idee	26
3.2.2. Kontseptsioon	27
3.2.3. Teostus.....	28
Kokkuvõte.....	32
Kasutatud kirjandus	34
Lisad.....	34
Lisa 1. Näidisleht raamatust „Paikame ja nõelume“	34
Lisa 2. Parandatud esemete tabel	35

Sissejuhatus

Tekstiilitööstus avaldab keskkonnale tugevat survet. Ühe T-särgi tootmiseks vajamineva vee hulk on võrdne ühe inimese 2,5 aasta joogivee vajadusega, rääkimata muudest ressursidest ja materjalidest (European Parliament, 2020). Kuna uute tekstiilide tootmine on niivõrd ressursimahukas, siis oleks tarbijatel vastutustundlik valmis rõivaeset kasutada nii kaua kui võimalik. Eestis tarbiti 2018. aastal ühe inimese kohta 14,8 kilo tekstiili, millest suur osa jõuab majapidamistest olmeprügisse ning seejärel ladestatakse või põletatakse (Martin *et al.*, 2020). Üks hea võimalus tekstiilide eluiga pikendada on neid parandada.

Parandamiseks pole tegelikult vaja paljut – niiti, nõela ja pealehakkamist. Siiski on ka parandamisel omad nipid ja tehnikad, mis aitavad valida materjalile sobiva meetodi. Eesti keeles on vähe kaasaegset parandamist käsitlevat kirjandust. On ilmunud raamatuid taaskasutusest, aga parandamisest vähem. Aastal 2023 ilmus kirjastusel Pegasus raamat “Paranda loovalt” (Noguchi, 2023), mis keskendub rohkem nõelumisele. Lisaks on kirjastus Saara raamatutes leida peatükke kudumite parandamise kohta. Näiteks raamatus “Eesti silmuskudumine 2. Sukad sokid” (Pink, 2018) ja õpikus “Kudumine” (Pink, 2022). Olen oma seminaritöös uurinud eesti traditsioonilisi parandamistehnikaid linastel rahvarõivapükstel. Kaardistasin ja kirjeldasin ERM-i kogus olevate 19. sajandist ja 20. sajandi algusest pärit linaste pükste parandamise tehnikaid ning kõrvutasin neid 20. sajandi alguse kirjanduses propageeritud tehnikatega. Parandamise temaatikat uurib doktoritöö raames ka Marta Konovalov, kes keskendub just inimese ja parandatava eseme vahelisele suhtele.

Lõputöö eesmärgiks on kirjeldada, milliseid parandamise võtteid kasutati villasest materjalist valmistatud rahvarõivaste esemetel. Selle tarbeks võtsin vaatluse alla nii telgedel kootud kangast tehtud esemed kui ka silmuskoelised esemed. Telgedel kootud esemed on nii täisvillased kui poolvillased. Praktilise osa eesmärk on koostada rõivaste parandamist populariseeriv trükis, mis toetuks kohalikule traditsioonile.

Lõputöös küsin järgnevaid küsimusi:

- Milliseid tehnikaid kasutati telgedel kootud villaste rahvarõivaesemete parandamisel?
- Milliseid parandamistehnikaid kasutati villastel silmuskoelistel rahvarõivaesemetel?
- Millised parandamise tehnikad on esemeliigiti enam levinud?
- Milliseid materjale parandamisel kasutati?
- Mis kohad esemetel enim parandust vajasid?

Lõputöö näol on tegu tehnoloogia uuringuga läbi esemete. Uurin, milliseid tehnikaid kasutati villaste esemete parandamisel. Vaatluse all on esemed Eesti Rahva Muuseumi (edaspidi ERM) kogus. Seminaritöö ja lõputöö käigus omandatud teadmiste põhjal koostan parandamist õpetava trükise (lisa 1). Selle trükise fookuseks on just traditsioonilised parandamisvõtted, mis tulenevad kas meie vanade esemete parandamiseks kasutatud tehnikatest või ka 20. sajandi alguse käsitöölasest kirjandusest. Sellised võtted on sobilikud parandamiseks tänapäeval muu hulgas ka näiteks rahvarõivaid.

Töö koosneb kolmest peatükist. Esimene peatükk annab ülevaate eestikeelsest parandusõpetusest 20. sajandi esimesest poolest ja 21. sajandist fookusega villastele esemetele. Teises peatükis kirjeldatakse parandatud villaseid rahvarõivaid muuseumikogudes, kaardistades seitse peamist parandamisvõtet. Kolmas peatükk keskendub praktilisele poolele ehk traditsioonilisi parandamisvõtteid õpetava raamatu „Paikame ja nõelume“ koostamisele.

Täna südamest oma juhendajaid Inna Rauda ja Anu Pinki, kes mõtlesid alati kaasa ja andsid väärtuslikku nõu. Lisaks täna ka ERMi vanemkoguhoidja Kadri Visselit ja kuraator Age Raudseppa, kes aitasid töö valmimisele kaasa muuseumi poolt.

Metoodika

Töös kasutasin uurimismeetoditena nii esemeuurimust kui ka tehnoloogia uurimist. Saamaks ülevaadet kasutatud tehnikate levikust, kogusin ka statistilist infot.

Alustasin tööd MuIS.ee (edaspidi MuIS) keskkonna abil parandatud esemete kaardistamisega. MuISis kasutasin detailsema otsingu all järgmisi filtreid – muuseum: Eesti Rahva Muuseum, teema: rahvariided. Valisin otsingust piltidega museaalid. Lisaks proovisin (lisa)kirjelduse lahtrisse sisestada erinevaid parandamisega seotud otsisõnu: parandatud, nõelutud, nõelumine, paigatud, paikamine. Seejärel lähenesin parandatud asjade otsimisele esemetüübi põhiselt. Vaatasin läbi esmalt telgedel kootud villased esemed: kampsunid, vatid, seelikud, püksid. Telgedel kootud kampsunite all mõeldakse siin töös lühikesi villaseid pikkade käistega pihakatteid (Kaarmaa & Voolmaa 2015, lk 36). Pikk-kuued jätsin valimist välja kuna nad on olemuselt sarnased kampsunitele ning vattidele ja eeldan, et need on ka samamoodi parandatud. ERMi kogus olevatel kaapotkleitidel ma piltide vaatlusel parandusi ei tuvastanud.

Kui telgedel kootud kangast villased esemed vaadatud, liikusin edasi silmkoeliste esemete juurde: sukad, kindad, kampsunid. Kasutasin otsingusõnu nagu sukk, sukad, sokk, sokid, kinnas, kindad, kampsun. Otsinguterminid vammus, vamsa, troi koos eelpool väljatoodud filtritega tulemusi ei andnud, seetõttu on ka silmuskoeliste esemete all kasutatud terminit kampsun. Jätsin teised silmkoelised esemed nagu mütsid välja kuna mütsid ei saa nii palju hõõrdumist kui väljavallitud esemetüübid.

Vaatluste tulemused kandsin jooksvalt tabelisse. Lisaks üldinfole nagu kogumise koht, koondasin tabelisse järgmist informatsiooni: paranduse tüüp, paranduse materjal, parandusmaterjalide arv, parandusmaterjali värv, paranduse asukoht esemel (lisa 2).

Parandamise meetodid jaotasin järgmiselt:

- paikamine - augu parandamiseks on kasutatud kangast, mis on asetatud kas augu peale või alla (joonis 1, a);
- rebendi õmblemine - rebendi kinnitamine (joonis 1, b);
- nõelumine - nõeludes moodustub labane kude (joonis 1, c);
- vabakäeline parandus - eelpisteline parandus, mis ei järgi rütmi (joonis 1, d);
- tugevdamine - toetava lõnga eelpisteline nõelumine eesmärgiga materjali tugevdada (joonis 1, e);
- silmamine - põlvkivist silmuste taasloomine (joonis 1, f);
- asendamine – eseme mingi osa on asendatud uuega (joonis 1, g).

a) traditsiooniline paik kampsunil ERM 4461

b) rebendi õmblemine ERM 5994 pükstel

c) nõelumine ERM A 1020:206/ab sukkadel

d) vabakäeline parandus ERM 13819 kampsunil

e) tugevdamine ERM 1335/ab sukkadel

f) silmamine ERM 9218:3/ab sukkadel

g) asendamine ERM HME 497 sokil

Joonis 1. Parandamise tehnikad (*Allikas: muis.ee*)

MuISi leidudele põhinev valim on puudulik, sest pildilt on näha vaid osa esemest. Kinnaste puhul on probleemne koht pöial, mis saab palju koormust ja kulub tavaliselt esimeste hulgas. MuISi fotodel pole aga näha pöidla kulumise kohta, kuna see on pildil enamasti peidus. Ka teiste esemete puhul on ilmselt mitmed esemed jäänud valimist välja sel põhjusel, et pole esemest mõlema külje pealt pilti või on parandus esemel varjus. Pildi vaatluse teel raske leida ka parandatud seelikuid.

Tabelisse (lisa 2) koondasin esialgu 344 eset, mille puhul oli pildilt selgelt näha kas parandus või kus oli parandamise kahtlus. ERMis uurisin lähemalt 64 eset, millest ma ei saanud ainult pildi põhjal aru, mis parandustehnikat on kasutatud või mille kohta tekkisid lisaküsimused. Esemeid käisin vaatamas ka ERMi Heimtali muuseumis, kus kirjeldasin 25 parandatud eset.

Lisaks kirjutasin ERMi, et uurida esemete restaureerimisprotokolle. See oli vajalik, et teha kontrolli esemetele, mille suhtes olid mul kahtlused paranduse päritolus. Näiteks silmamise puhul esinesid kõhklused, et kas see oli tehnika, mida taluperenaised valdasid või on tegu hilisema konservaatore tööga. Restaureerimisprotokollide tabel sisaldas infot ajavahemiku 1965.-2012. kohta. Enda valimi ja restaureerimisprotokollide tabelite võrdluses leidsin kaks kattuvust: kindad A 509:3006 (restprotokoll 1976:245) ja A 509:2913 (restprotokoll 1967:71). Silmatud esemed tabelite võrdluses välja ei tulnud.

Seetõttu saatsin kõik silmamise tunnustega ja veel mõned küsitavate parandustega esemete numbrid ERMi vanemkoguhoidja, Kadri Visselile, et teada saada, kas neil on MuISis infot nende konserveerimistöde kohta. Kokku palusin infot 59 eseme kohta, millest 38 oli silmamise küsimused. Tasub tähele panna, et MuIS sisaldab konserveerimise infot viimase umbes kahekümne aasta kohta. Sellest päringust selgus, et neist 59-st esemest neli on konservaatore käest läbi käinud. Need esemed on: sukad ERM 15457/a, püksid ERM 10628, kindad ERM A 338:8/ab ja kindad ERM A 509:2847/ab. Kuna mulle kättesaadavatest andmetest ei tulnud välja, et silmamine oleks konservaatore tehtud, siis selle info põhjal jätsin silmamise oma töösse kui traditsioonilise meetodi. Lõplikku valimisse jäi 314 eset.

1. Eestikeelsed parandamisõpetused 20. sajandi esimesel poolel ja 21. sajandil

1.1. Kudumite parandamine 20. sajandi alguse ja 21. sajandi kirjanduses

Eesti keeles on parandamisteemalist kirjandust ilmunud juba sadakond aastat. 1920.–1930. aastatel ilmus parandusteemalisi artikleid ja parandamisest kirjutati ka naistele mõeldud käsitööraamatutes. Selles töös olen keskendunud peamiselt villaste, nii silmus- kui ka telgedel kootud kangaste parandamisele.

„Naiskäsitööd“ (Häkkinen 1924, lk 84-98) on tüdrukute tööõpetuse käsiraamat, kus parandamise osas antakse juhiseid nii paikamise kui ka nõelumise teostamiseks. Autor rõhutab, et on oluline juba noorele inimesele parandamine selgeks õpetada, sest oskus oma asjade eest hoolt kanda peaks kuuluma iga iseseisva inimese teadmiste hulka. Ära on märgitud silmuskoelise materjali parandamise oskuse olulisus ja tutvustatud on mitmeid viise kuidas seda pinda parandada. Õpetused on toodud labase nõelumise, sämppistes nõelumise, põlvikpistes nõelumise (nii tugevdamise kui ka augu parandamine) kohta.

„Õmblustööde tehnika I. Pesutööde käsiraamat“ (Varma 1930, lk 270-280) keskendub pigem linase või puuvillase pesu parandamisele. Siiski sisaldab see muu hulgas ka täitepaiga õpetust, mida teised allikad soovivad villase kanga parandamise jaoks (Kadak 1947, lk 104). Lisaks on olemas ka labaselt nõelumise õpetus, mis sobib ka villastele kangastele.

„Perenaise käsiraamat“ (Kadak 1947, lk 97-109) koondab käsitööõpetusi naistele. Parandamise kohta on oma peatükk, mis algab telgedel kootud kanga nõelumisega. Edasi õpetatakse silmuskoelise kanga parandamist. Juhised on toodud labase, põlvikpistes, sämppistes, varspistes parandamise kohta. Lisaks räägitakse ka ette nõelumisest ehk tugevdamisest. Paikamise peatükis on öeldud, et villasele materjalile sobib enim täitepaik (Kadak 1947, lk 104).

Artikleid eelmise sajandi esimestest kümnenditest, milles kirjutatakse rõivaste korrashoiust on mitmeid. Toon siinkohal välja kaks mahukat artiklit, kus on pikemalt peatunud ka silmuskoeliste esemete parandamise teemal.

„Parandamine“ (Gern 1929) on mahukas artikkel, mis alustuseks selgitab, miks parandamine kasulik on. Kuidas see hoiab kokku raha ja aitab säilitada emotsionaalse väärtusega esemeid. Õpetatakse kanga paikamist. Lisaks veel pisiparandusi nagu tugevdamine, pitsist väljatulnud niitude kinnitamine. Silmuskoeliste esemete parandamisel tutvustatakse labaselt nõelumist, mida soovitatakse kohtade jaoks, mis ei jää nähtavale.

Nähtavale jäävate kohtade jaoks soovitatakse nõelumist, mis koe pinnast ei eristu ehk põlvikpistel nõelumist. Lihtsama alternatiivina soovitatakse varspistes nõelumist.

„Kootud asjade parandamine“ (Wiirsoo 1932) on konkreetne artikkel, mis parandamise laiemast taustast ei räägi vaid asub kohe õpetuste juurde. Õpetused on olemas labase, sämppistes, põlvikpistes ja varspistes nõelumise kohta.

Õppetrükise koostamiseks tutvusin ka kaasaegse eestikeelse parandamisteemalise kirjandusega. Viimastel aastatel on parandamise teema rohkem ka meie kultuuriruumis pead tõstnud ja ilmunud on teemakohaseid artikleid, blogipostitusi ja õpetusvideoid. Parandamisteemalist kirjandust on 21. sajandil ilmunud eesti keeles vähe, toon siinkohal välja väikese ülevaate.

„Eesti silmuskudumine 2“ (Pink 2018, lk 82-87) sisaldab peatükki sukkade ja sokkide parandamisest. Välja on toodud töövahendeid ja näiteks on juurde pandud pilte muuseumiesemetest. Parandustehnikad, mida tutvustatakse on järgmised: hõrenenud kohtade parandamine eelpistelisel tugevdades ja ka peale silmates, augu nõelumine labases koes, augule paiga kudumine ja uute pöidade kudumine. „Kudumine“ (Pink 2022, lk 82-85) on suunatud kooliõpilastele ja annab sissejuhatuseks ülevaate parandamise mõjust keskkonna kontekstis. Õpetused on eelpistelise tugevdamise ja labases koes nõelumise kohta. Juhiseid saadavad ka videod. Juures on pilte nii parandatud muuseumiesemetest kui ka tänapäevastest esemetest. „Paranda loovalt“ (Noguchi 2023) on raamat, mis on pühendatud parandamisele. Antakse ülevaade töövahenditest ja käiakse samm-sammult läbi mitmeid parandamistehnikaid. Pearõhk on erinevatel nõelumisviisidel ja läbi kumab jaapani traditsioon – pistete nimed on toodud esmalt jaapani keeles ja eestikeelne nimi on sulgudes. Paikamise kohta on samuti paar õpetust, nii katte- kui ka täitepaiga kohta. Need paikamised on aga pigem vabakäelised, sarnanedes kõige enam ehk traditsioonilise paigaga.

1.2. Parandamisvõtted 20. sajandi esimese poole kirjanduse põhjal

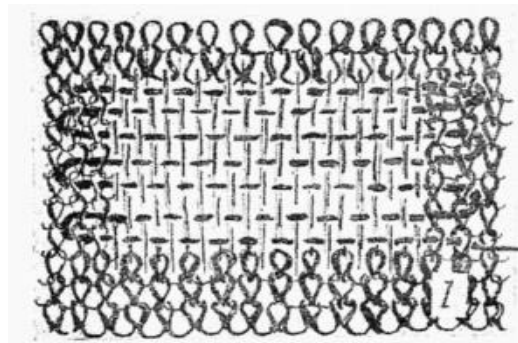
Peatükis esitan kokkuvõtte 20. sajandi alguses enamlevinud villaste kangaste parandamise võtetest. Rõhk on sajanditagustel juhistel, sest neid kasutasin inspiratsiooniallikana oma õppetrükisesse tehnikate valikul.

1.2.1. Tugevdamine

Kadak (1947, lk 101) soovib rohkem hõõrdumist saavad esemed kulumise vältimiseks „ette nõeluda“. Ta kirjeldab kuidas tihtipeale tehakse nõelumised esemele sissepoole, et see välja ei paistaks. Nii aga kaob tugevdamise mõte, sest ese kulub hõõrumise tõttu pigem väljastpoolt. Nõelutakse eelpistest nii, et read vahelduvad. Kus ühel real on piste peal, siis järgmisel real on sellel kohal piste allpool. Soovitatakse kasutada ka ahel-, aed-, rist-, põlvikpistet. Et kulunud tikandit lihtsam oleks parandada, siis soovitatakse need parandusread teha iseseisvate ridadena. Kusjuures tuuakse välja, et ei pea sugugi kasutama toon toonis lõnga. Kontrastset lõnga kiidetakse kui dekoratiivset valikut. (Kadak 1947, lk 101).

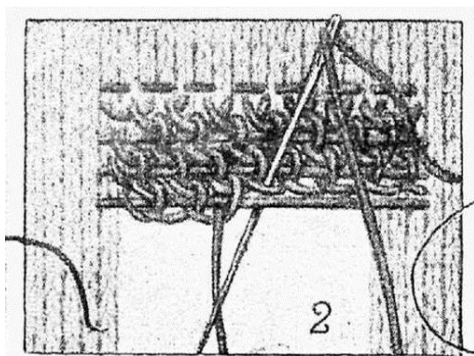
1.2.2. Nõelumine

Labases koes nõelumist (eelpistel nõelumine) soovitati just kohtade jaoks, mis välja ei paista, nagu näiteks sukalabad (Häkkinen 1924, lk 94). Auk esmalt tasandatakse ja õmmeldakse tugiriidele. Seejärel viiakse sisse lõimelõngad, mille vahele hakatakse põimima koelõngu nii, et tekiks labane pind (joonis 2). Ühe lõnga ülevalt, teise alt ja järgmisel real vastupidi. (Wiirsoo 1932)

Joonis 2. Nõelumine labases koes
(Allikas: Wiirsoo 1932)

1.2.3. Sämppestes parandamine

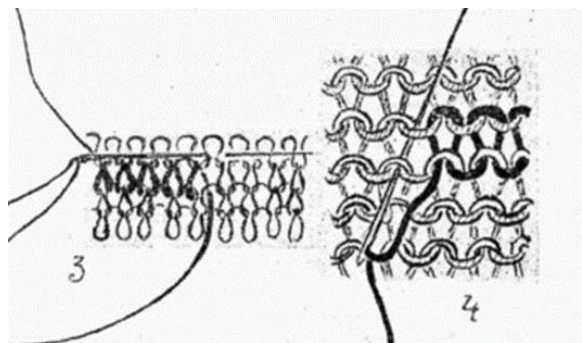

Joonis 3. Sämppestes parandamine
(Allikas: Wiirsoo 1932)

Kadak (1947, lk 100) ütleb, et sämppestes parandamine on tuntud, aga harva kasutatav tehnika. Augu ääred tasandatakse. Parandamist alustatakse paremast ülemisest nurgast, servades õmmeldakse üle paari silmuse. Lõng tõmmatakse risti üle augu vastasserva silmusesse. Ümber selle lõnga hakatakse sämppeid tegema (joonis 3). Kusjuures sämppeid kinnitatakse eelneva rea külge. Tehnikat kiidetakse kuna on vastupidav ja parandus edeneb kiiresti. (Wiirsoo 1932)

1.2.4. Silmamine ja augu silmamine

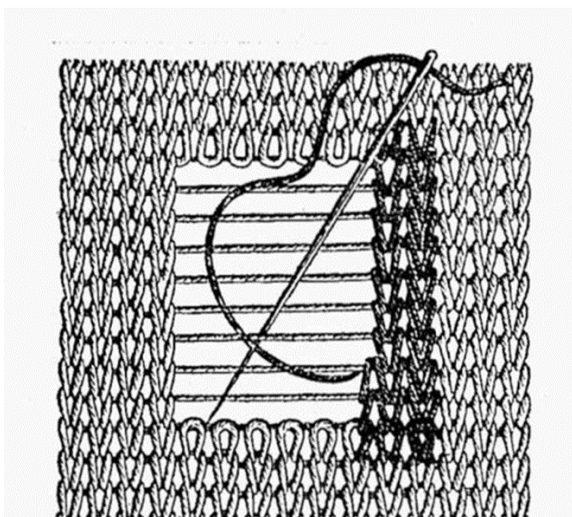
Silmamise puhul matkitakse kudumi enda pinda (joonis 4). Parandus jääb märkamatu ja tugev. Seda soovitatakse kasutada juhul kui ese hakkab juba kuluma, aga pole veel katki läinud (Gern 1929; Wiirsoo 1932). “Vaevalt, et keegi käesolevat parandamisviisi sukkadele tarvitab” avaldab Wiirsoo (1932) arvamust augu silmamise kohta. Seda tehnikat soovitati kasutada näiteks

Joonis 4. Silmamine parem- ja pahempidises koes (Allikas: Wiirsoo 1932)

kampsunite puhul. Augu parandamiseks tasandatakse servad ja tõmmatakse põlvikpistes sisse abilõngad. Ümber nende abilõngade hakatakse põlvikpistes uusi silmuseid looma. Lõpuks abilõngad eemaldatakse. (Wiirsoo 1932)

1.2.5. Varspisteline parandus

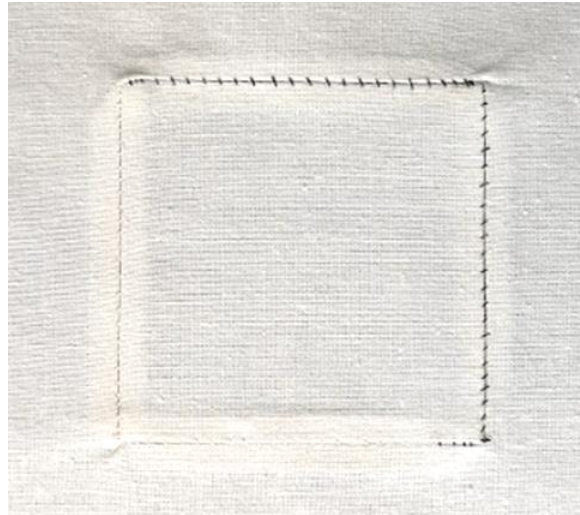
Joonis 5. Varspisteline parandus (Allikas: Gern 1929)

Varspistes parandamine imiteerib samuti silmuskoelist pinda, aga pole nii vastupidav kui silmamine (Wiirsoo 1932), sest sel viisil ei looda püsivaid silmuseid vaid tehakse keerud ümber abilõngade (Kadak 1947, lk 100). Selle eest on see meetod kiirem. Esmalt tehakse kulunud koht nelinurkseks ja nõelutakse lahtised lõngaotsad töö sisse (Kadak 1947, lk 100). Üle augu viiakse horisontaalsed abilõngad. Varspistes parandamise puhul õmmeldakse korraga pool silmusetulpa ja seejärel teine pool silmusetulbast (joonis 5).

Nõel tuuakse läbi esimese vaba silmuse ja hakatakse liikuma varspistel üle abilõngade. Iga tugilõnga ümber tehakse üks piste. Varspisteid tehes tuleb silmas pidada pistete kaldeid, et need matkiksivad silmuseid. Töö lõppedes jäetakse abilõngad sisse, muidu hargneb parandus lahti. (Wiirsoo 1932)

1.2.6. Paikamine

Kirjanduses villaste esemete paikamisest eriti ei räägita. Muu seas on mainitud, et pealisriiete parandamiseks kasutatakse täitepaika (Häkkinen 1924; Kadak 1947, lk 104). Täitepaiga (joonis 6) puhul tehakse üks õmblus ja õmblusvaru osa jääb õhem. Silmuskoeliste esemete paikamisel soovitatakse kasutada kootud paika. See peaks olema kootud samast lõngast, millest parandatav ese. Auk tehakse nelinurkseks ja alumised silmused aetakse varrastele ning kootakse sobiv paik, mille küljed kinnitatakse hiljem eseme külge õmmeldes. (Kadak 1947, lk 105)

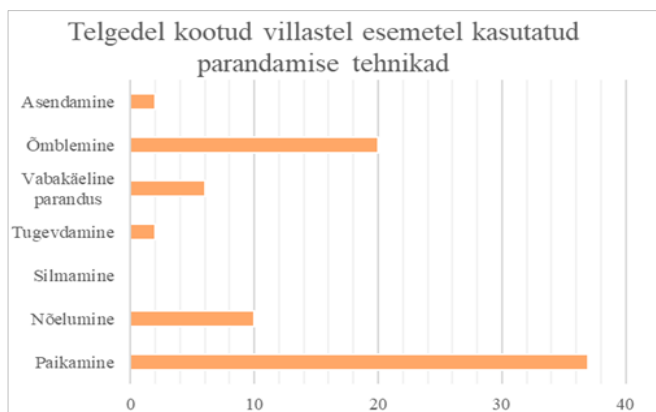

Joonis 6. Täitepaik (Allikas: autori foto)

2. Parandamisvõtted muuseumi esemetel

Valimisse kuulub 314 eset üle Eesti. Neist 55 on telgedel kootud kangast ja 259 on silmuskoelised esemed.

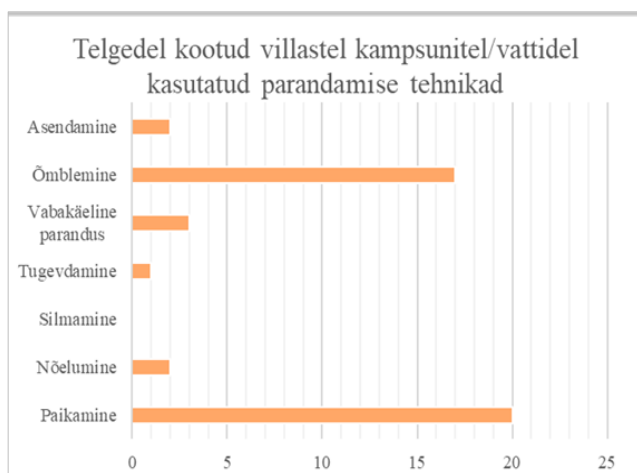
2.1. Telgedel kootud kangast esemed

Joonis 7. Telgedel kootud villasest kangast õmmeldud esemetel kasutatud parandamise tehnikad (Allikas: autori joonis).

Telgedel kootud kangastest õmmeldud esemeid on valimis 55 (joonis 7). Telgedel kootud esemete puhul on enim kasutatud tehnikaks paikamine, mida esines 37-l esemel. Järgnes rebendi kinni õblemine (22). Vähem oli kasutatud nõelumist (10), üksikuid parandusi on tehtud ka vabakäeliselt nõeludes (6), tugevdades (2) ja asendades (2).

2.1.1. Kampsunid ja vatid

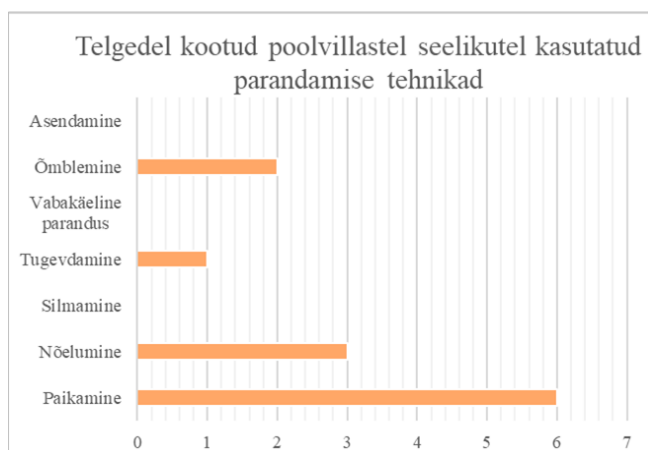
Joonis 8. Telgedel kootud villasest kangast kampsunitel/vattidel kasutatud parandamise tehnikad (Allikas: autori joonis).

Parandatud kampsuneid ja vatte villasest telgedel kootud kangast on valimis 31. Nende puhul on enim levinud parandustüübiks paikamine, mida on kasutatud 20-l esemel 31-st (joonis 8). Paikamiseks kasutati valdavalt villast, vähem poolvillast kangast, paigad kinnitati linase niidiga. Järgneb rebendi õblemine 17-l kampsunil/vatil, ka siin oli eelistatumaks materjaliks linane niit. Nõelumist, vabakäelist parandust, asendamist ja tugevdamist esineb igäühte kahel kampsunil.

Kampsunite (36) puhul vajasis enim parandamist varrukad (32) millest pea pooled (12) olid küünarnuki parandused. Esiosa oli parandatud 13-l kampsunil ja kaenlaalust osa üheksal. Seljaosa parandusi oli kaheksal esemel.

2.1.2. Seelikud

Seelikute parandusi on pildilt vaatlemisega raske leida, MuISi otsingutega leidsin kaks näidet. Palusin seetõttu parandatud seelikute leidmisel abi ERMi vanemkoguhoidjalt Kadri Visselilt ja nõu andis ka kuraator Age Raudsepp. Nende abiga sain valimisse juurde seitse eset, millest üks oli linane ja jäi seetõttu valimist välja. Seelikute puhul on tegu poolvillase kangaga, see tähendab, et lõim on linane ja sissekude, mis domineerib, villane.

Joonis 9. Telgedel kootud seeliku kangastel kasutatud parandamise tehnikad (*Allikas: autori joonis*).

Seelikute (8) puhul kasutati kõige enam paikamist, seda kuuel esemel (joonis 9). Nõelumist kasutati kolmel seelikukangal, õmblemist kahel ja tugevdamist ühel. Seelikul ERM A 446:283 oli legendis märge, et “esineb üksikuid koiauke. Ühest kohast katki rebenenud, musta niidiga nõelutud”. Vaatlemise põhjal tundub, et hiljem on muuseumi poolt esialgne parandus lahti võetud ja taha pandud toestamiseks valge kangas.

Kaheksa seelikut on väike hulk, mille põhjal järeldusi teha enim kasutatud tehnikate kohta. Kuid uuritud seelikud annavad ülevaate, milliseid meetodeid nende parandamisel kasutati. Paigatud seelikute suurem hulk võib hetkel viidata sellele, et neid on muude seelikute seast kergem ja kiirem üles leida kui nõelutud seelikuid.

2.1.3. Püksid

Parandatud villaseid pükse on valimis 16 paari. Enim, 10-l paaril, oli parandamiseks valitud paikamine (joonis 10), mida kasutati enim pükste reie- ja põlveosade parandamisel (8).

Valdavalt on tegu traditsioonilise paikamisega, ühel püksipaaril on paigad pandud ka paremale poolele. Ühel paaril on jalgevahe kohta parandatud paikamise teel ja istmiku kohal on paikamisi tehtud kolmel paaril. Nõelumist kasutati viiel paaril peamiselt sääre ja ühel paaril ka taga istmiku osa parandamiseks. Vabakäelist parandust kasutati kolmel paaril pükstel nii sääre, jalgevahe kui ka istmiku kohal. Õmblemist kasutati samuti kolmel paaril, kus parandati samu kohti - sääre, jalgevahe ning istmiku osa.

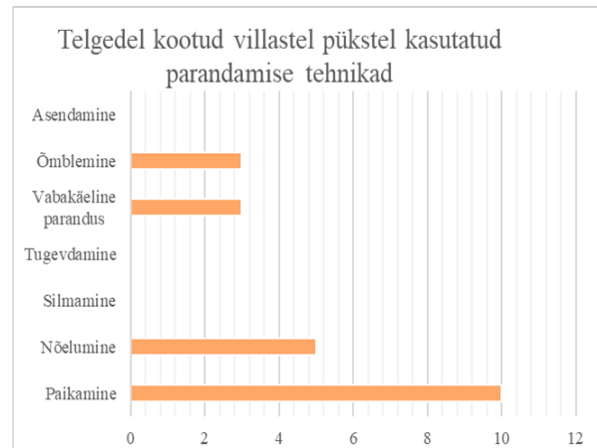
Enim on parandamist vajanud püksisääred (10), järgnesid istmiku osa (6) ning jalgevahe koht (2). Pükste paikamiseks kasutati villast kangast ja linast niiti. Nõelumised tehti villase lõngaga.

2.2. Silmuskoelised esemed

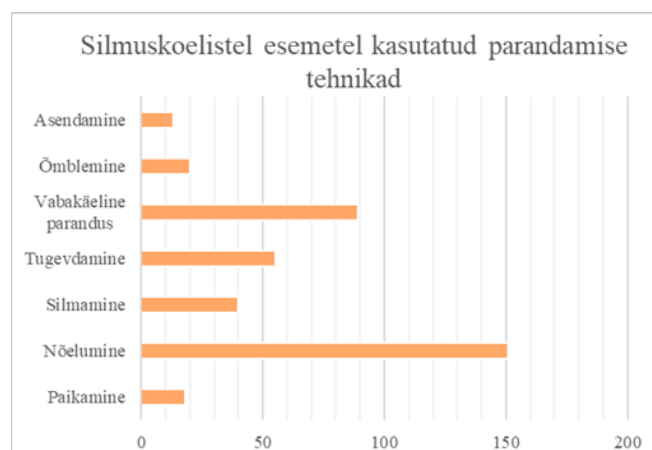
Silmuskoelistel esemetel, mida on 259, on enim kasutatud tehnikaks nõelumine (joonis 11). Seda kasutati 151-l esemel. Järgneb vabakäeline parandus 89-l esemel. Vähem on kasutatud tugevdamist (55), õmblemist (20), paikamist (18) ja asendamist (16). Silmamist esines 38-l esemel.

2.2.1. Sukad ja sokid

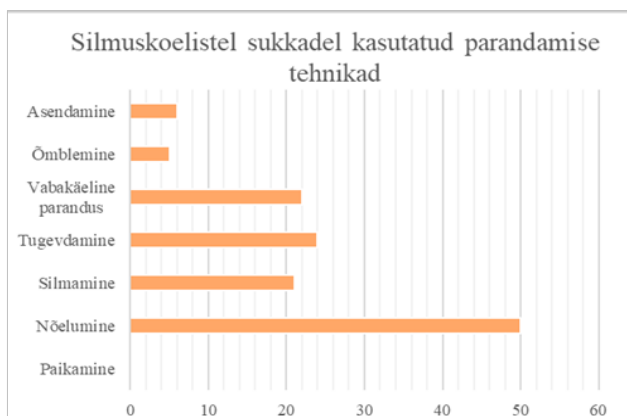
Sukki/sokke (edaspidi tekstis grupeeritud sukkade nimetuse alla) on valimis 83. Sukkade parandamisel on enim kasutatud nõelumist, 50-l paaril (joonis 12). Vabakäelist parandust

Joonis 10. Telgedel kootud villasest kangast pükstel kasutatud parandamise tehnikad (Allikas: autori joonis).

Joonis 11. Silmuskoelistel villastel esemetel kasutatud parandamise tehnikad (Allikas: autori joonis).

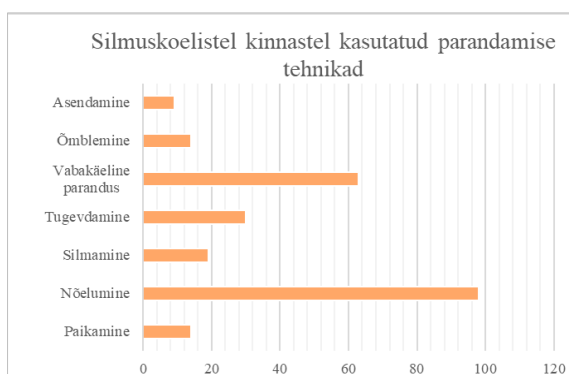

Joonis 12. Silmuskoelistel sukkadel/sokkidel kasutatud parandamise tehnikad (Allikas: autori joonis)

kasutatud ka sukasäärtel (9), suka otsakahandusel (7), talla all (2) ja vaid ühel juhul jalapealsel. **Ainult tugevdamisega** on parandatud kaheksa paari sukki, neist neljal on tugevdatud sääri, kanda samuti neljal, talda kolmel ja suka otsa ühel paaril. **Ainult vabakäelise parandusega** on parandatud viis paari sukki. Talda on nii parandatud kolmel paari, kanda samuti kolmel ja säärt kahel esemel. **Ainult asendamisega** on kohendatud nelja sukapaari. Kahel neist on asendatud tallaosa ja kahel on kootud täitsa uus jalaosa.

Sukkadel vajasid enim parandamist sääred (44), kannad (42) ja tallaalused (41). Järgnesid parandused suka otsakahanduse juures (24) ja jalapealsel (11).

2.2.2. Kindad

Joonis 13. Silmuskoelistel kinnastel kasutatud parandamise tehnikad (Allikas: autori joonis)

(22), tugevdamist (24) ja silmamist (21) kasutati suhteliselt võrdväärselt.

Õmblemist esines viiel paaril rebendi kinnitamiseks ja kulunud osi on asendatud kuuel sukapaaril. Paikamist ei ole sukkade puhul kasutatud. Kõige enam on labases koes nõelumist kombineeritud tugevdamisega (14) ja vabakäelise parandusega (11).

Ainult nõelumisega on parandatud 21 paari sukki. 12-l paaril on nii korrastatud kanda. Nõelumist on

Parandatud kindaid on valimis 171. Kinnaste parandamisel on kasutatud kõiki tehnikaid (joonis 13). Nõelumist esineb 98-l paaril ja seda on kasutatud kõigi kinnaste osade parandamisel. Vabakäelist parandust on kasutatud 63-l, tugevdamist 30-l, õmblemist 14-l ja asendamist üheksal paaril. Paikamist on kasutatud 14-l paaril. Kinnaste paikamisel on kasutatud erisuguseid materjale: villast kangast, varrastel kootud materjali, linast

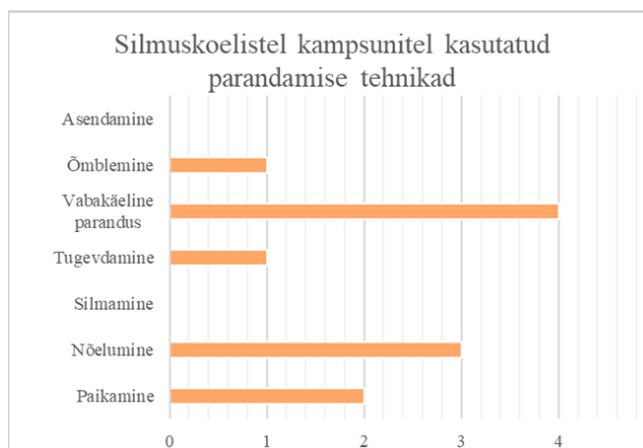
kangast või nahka. Paikamine on tehnikana valitud siis, kui on vaja uuendada kulunud peopesa.

Ainult paikamist on parandamisviisina kasutatud kaheksal paaril peopesa (7) ja pöidla (4) parandamiseks. **Ainult nõelumist** on kasutatud 51 kindapaari parandamiseks. Enim on nõnda parandatud peopesa (37), vähemal määral põialt (12), muid sõrmi (13), käeselga (10) ja rannet (9). **Ainult vabakäelist parandust** on kasutatud 23-l paaril kinnastel. Peopesa on nii parandatud 18-l paaril, käeselga 10-l paaril, rannet 5-l paaril, põialt 5-l paaril, muid sõrmi 4-l paaril. **Ainult tugevdades** on parandatud 12 paari kindaid. Enim on taas parandatud peopesa (9), vähem on tugevdades parandusi tehtud käeseljal (4) ja randmel (4). **Ainult silmates** on parandatud kaheksa paari kindaid. Silmamist on kasutatud peopesa parandamisel (5), randmel (4), käeseljal (3), muudel sõrmedel (2). **Ainult õmmeldes** on parandatud neli paari kindaid. Nii on parandatud sõrmikutel sõrmi (4), peopesa (1), käeselga (1), rannet (1). **Ainult asendamisega** on parandatud kaks paari kindaid. Nii on parandatud kaks põialt, peopesa ja ka käeselg.

Kinnaste puhul, oli kõige enam parandusi peopesal (128) kuna need saavad enim hõõrdumist. Järgnesid käeselja parandused (52), pöidla (46) ja randme (45) parandused. Põialde andmed on kindlasti kallutatud kuna MuISi fotodelt pole näha pöidla peopesa poolset külge. Muude sõrmede parandusi (sõrmikutel) on 27. Käpikute puhul loeti sõrmede kohale jäävad parandused peopesa paranduseks.

2.2.3. Kampsunid

Silmuskoelisi parandatud kampsuneid on valimis viis. Vabakäelist parandust on kasutatud nelja kampsunil. Parandatud on vabakäeliselt kehaosa, varrukaid, kaenlaaluseid kohti. Nõelumist on kasutatud kolmel kampsunil varruka parandamiseks. Paigatud on kaks kampsunit (joonis 14), kus parandusmaterjalina on ühel kasutatud villast kangast ja teisel varrastel kootud

Joonis 14. Silmuskoelistel kampsunitel kasutatud parandamise tehnikad (Allikas: autori joonis)

materjali. Mõlemal esemel on paikamised küünarnukil. Õmblemist on kasutatud vaid ühel kampsunil kehaosa parandamiseks.

2.3. Parandamisvõtete ülevaade

Paikamist on kasutatud 55 eseme parandamisel ja seda kasutati nii telgedel kootud kangastest õmmeldud (joonis 15) kui ka silmuskoelistel esemetel. Paikamine on meetod, kus parandamiseks on kasutatud kangast, mis on asetatud kas augu peale või alla.

Joonis 15. Traditsiooniliselt paigatud seelik
[ERM A 368:26](#) (Allikas: autori foto)

Paigatud kampsuneid ja vatte oli 19, neist silmuskoelisi kaks. Seelikuid oli parandatud sel moel seitse ja pükse kümme paari. Paigatud kindaid oli 15 paari. Sukkade parandamisel paikamist ei ole kasutatud. Paikamise juures tasub märkida, et silmuskoelistel kinnastel kasutati peale pandud paikasid (joonis 16). Samas telgedel kootud esemete puhul ja ka silmuskoelistel kampsunitel kasutati traditsioonilist paika ehk paik pandi eseme pahemale poolele auku täitma ja auk jäeti loomuliku kujuga.

Joonis 16. Peale pandud paik kinnastel [ERM 16272/ab](#) ja traditsiooniline paik [ERM 10685](#) (Allikas: muis.ee)

Rebendi õmblemist on kasutatud 42 eseme parandamisel. Kampsuneid/vatte on õmmeldes parandatud 18 esemel (joonis 17), neist vaid üks on silmuskoeline kampsun.

Kindaid on õmmeldes parandatud 14. Pükse kolm paari, seelikuid kaks. Sukki on parandatud õmblemise teel viis paari. Joonisel nähtavat pistet on rohkem kasutatud just villaste telgedel kootud esemete juures. Selle tehnika eesmärk on tõmmata rebendi servad tagasi vastamisi ja see töötab paremini vanutatud materjali puhul, mis ei hargne nagu silmuskoeline.

Joonis 17. Rebendi õmblemine ERM 3755 kampsuni seljaosal (*Allikas: muis.ee*) ja ERM 12573 kampsunil (*Allikas: autori foto*).

Nõelumist kasutati nii silmuskoeliste kui ka telgedel kootud villaste esemete parandamisel, kokku 161-l esemel. Nõelumine võis olla nii üpris korrapärane kui ka väga hajuv (joonis 18). Nõelumist kasutati kahel telgedel kootud villasel kampsunil ja kolmel silmuskoelisel kampsunil. Nõelutud kindaid oli 98 ja sukki 50. Nõelutud pükse oli viis paari ja seelikuid kolm. Kõige sagedamini esines nõelumine koos vabakäelise paranduse (43) ja tugevdamisega (31). Ainult nõelumist kasutati parandamisviisina 75-l esemel, millest 71 on silmuskoelised esemed.

Joonis 18. Hajuv labane nõelumine ERM A 509:2840/ab kinnastel ja selgepiiriline nõelumine ERM 3537/ab (*Allikas: muis.ee*)

Joonis 19. Vabakäeline parandus [ERM A 564:741/ab](#) kindal (*Allikas: muis.ee*)

Tugevdamist (joonis 20) kasutati 57 eseme parandamiseks. Nende seas oli üks silmuskoeline kampsun ja üks telgedel kootud vatt. Ühel juhul on ka seelikut tugevdatud. Kindaid on sel moel parandatud 30 paari ja sukki 23 paari. Tehnika esineb sageli koos labase nõelumisega ja tihtipeale hajus üks teiseks.

Silmatud esemeid on valimis 40, neist 19 on kindad ja 21 sukad. Silmatud on kasutades põlvikpistet aga ka varspistet.

Mõlemat tehnikat on tutvustatud ka 20. sajandi alguse parandusõpetustes (Häkkinen 1924, Gern 1929; Wiirsoo 1932; Kadak 1937). Neid kahte tehnikat on pildi pealt raske eristada. Tuvastada aitab pahema poole nägemine (joonis 21). Põlvikpistelisel silmamisel on paranduse pahem pool nagu kudumil endal. Varspistelise puhul aga on näha sisse veetud abilõngad ja parandatud pind sarnaneb labasele koele.

Vabakäelist parandust (joonis 19)

kasutati 95 eseme juures. See meetod on rohkem levinud silmuskoeliste esemete juures: 63 kindapaaril ja 22 sukapaaril. Vabakäeliselt on parandatud seitse kampsunit/vatti. Neist kolm on kootud telgedel ja ülejäänud neli on silmuskoelised. Vabakäeliselt on nõelutud kolm paari pükse, seelikuid sel moel parandatud ei ole.

Joonis 20. Tugevdamine [ERM 1334/a](#) sukkadel (*Allikas: muis.ee*)

Joonis 21. Vasakul silmamine ERM A 617:42/ab sukal (*Allikas: muis.ee*). Keskel ja paremal varspisteline nõelumine paremalt ja pahemalt poolt ERM 15442/b sukkadel (*Allikas: autori foto*)

Asendamist (joonis 22) on kasutatud 15 eseme parandamisel, esineb rohkem silmuskoeliste esemete juures. Varrukal tuvastasid asendamist kahel vatil/kampsunil. Eemaldatud oli osa varrukast ja sinna asemele õmmeldud uus kangas. Kinnastel oli asendamist märgata kümnel paaril ja sukkadel kuuel paaril. Sukkadel oli asendatud tallad või terve põiaosa. Asendamist on raske tuvastada, see on märgata ainult siis, kui on selgelt näha teise materjali kasutus.

Joonis 22. Asendamine ERM A 22:1 kampsunil, ERM HM E 879 kinnastel ja ERM A 681:107/ab sukkadel (*Allikas: muis.ee*)

Võrreldes telgedel kootud villaseid esemeid silmuskoelistega, siis on näha, et telgedel kootud esemete puhul domineerisid õblemisega seotud parandamisvõtted: rebendi õblemine ja paikamine. Silmuskoeliste villaste esemete puhul oli olukord vastupidine. Õblemisega seotud tehnikad olid viimaste seas ja domineerisid nõelumised. Eriti labane ja vabakäeline parandus. Erinevus tuleb materjalide iseloomust. Silmuskoeline materjal hargneb katkise koha juurest kergemini kui telgedel kootud villased kangad, mis on sageli ka vanutatud. Vanutamine omakorda ühendab materjali ja tõkestab seeläbi hargnemist. Silmuskoeline materjal on vetruvam ja sellel on raskem õmblusvarusid ära keerata. Nõelumistehnikad aitavad paremini fikseerida augu ümber oleva materjali ja seeläbi tõkestada edasist hargnemist. Lisaks on silmuskoelistel esemetel parandamist vajanud suure kumerusega väiksed pinnad, mida on raske paigata, näiteks kannad.

2.4. Parandamisel kasutatud materjalid

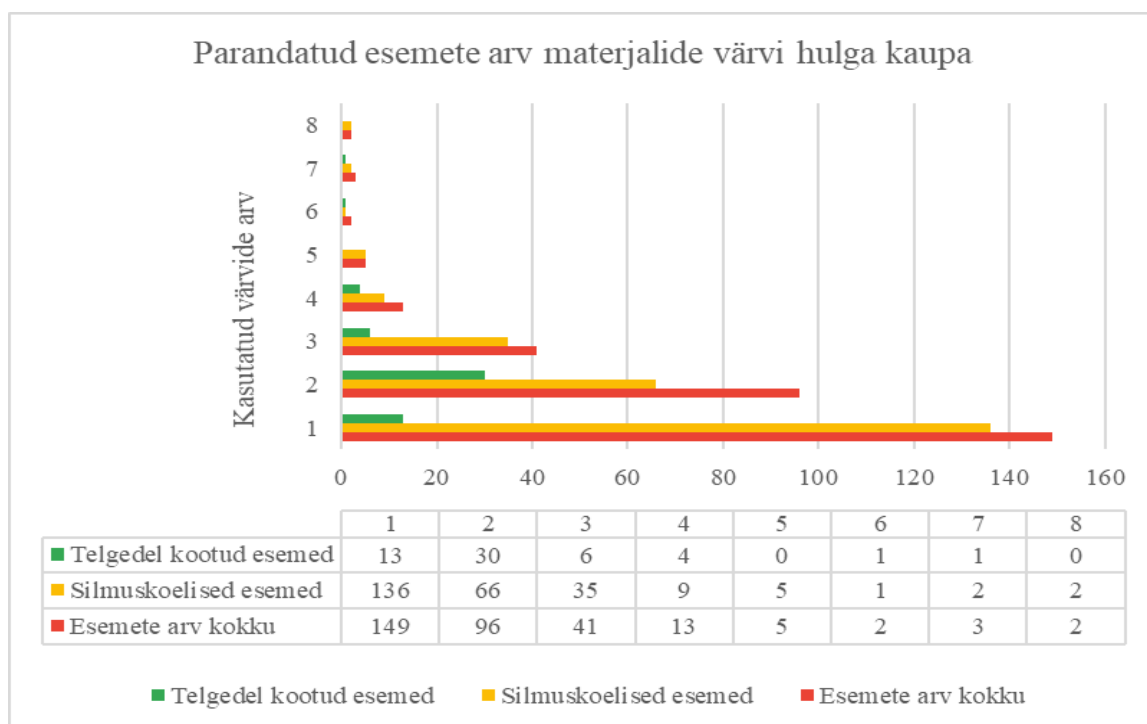
Parandamisel kasutatud materjalide nimekiri on lai. Kasutatud on villast lõnga, villast telgedel kootud või varrastel kootud kangast, linast kangast ja niiti, nahka, puuvillast kangast. Enamasti kasutati koos kuni kolme eri materjali. Näiteks villast kangast, niiti ja lõnga. Just kinnaste paikamiseks kasutati väga erinevaid materjale: nahka, villast kangast, linast kangast ja ka varrastel kootud materjali esemetelt, mis olid parandamiseks juba liiga kulunud. Kõige enam kasutati siiski parandamiseks ühte materjali. See tuleb silmuskoeliste esemete rohkuse tõttu, neid parandati valdavalt villase lõngaga. Telgedel kootud esemete parandamiseks läks enamasti vaja kahte eri materjali: kangast ja niiti.

Kaardistasin töö käigus ka materjalide värvide hulka (joonis 24). Kasutatud materjalide erinev värv näitab, et eset on tõenäoliselt parandatud mitmel eri korral. Kõige enam on parandatud esemeid ühte värvi materjaliga. Ühe värviga parandatud esemeid oli 147, millest 137 olid

Joonis 23. Parandamisel kasutatud värvide rohkus. [ERM A 780:14](#) (Allikas: muis.ee)

silmuskoelised ja 28 telgedel kootud esemed. Kõige enam oli ühel esemel kasutatud kaheksat eri värvi materjali (joonis 23).

Joonis 24. Parandatud esemete arv kasutatud materjalide eri värvide hulga kaupa (Allikas: autori joonis)

Parandatava esemega sama värvi parandusmaterjali oli kasutatud 206 eseme parandamisel. Täiesti teist tooni materjaliga oli parandatud 64 eset. Tooni poolest osaliselt kattuva parandusmaterjaliga oli parandatud 45 eset. Näiteks kui on parandatud kirjused sukki, siis parandusmaterjali värv on valitud vastavalt ühele mustrivärvile, aga sama lõngaga parandus on tehtud ka teist värvi osadele. On näha, et eelistati parandada esemega sobivat tooni materjaliga. Nii tagati paranduse märkamatus.

3. „Paikame ja nõelume“ õppetrükise koostamine

3.1. Parandamisest tänapäeval

21. sajandi alguseks on paljudel inimestel kaduma läinud parandamise oskus. Ameerikas, Colorado osariigis tehtud uuringus tehti kindlaks, et suurimad takistused oma rõivaste parandamiseks on parandamisteenuse hind, oskuste puudumine ning töö ajakulu. (Diddi & Yan 2019, lk 10) Inglismaal tehtud uuringu tulemuste põhjal saab takistava tegurina lisada ka uute esemete soetamise lihtsuse ja odavuse. Toodi välja ka asjaolu, et paljudes kodudes pole õmblusmasinat. Mainiti üleüldist oskuste kadumist, lastele ei õpetata koolis enam parandamist. Inimesi takistas parandatud asju kandmast ka püsiv stigma, et riiete parandamine on seotud vaesusega. (Department for Environment... 2008).

Hoolimata takistustest on parandamine kui tegevus siiski populaarsust kogumas. See on üha enam liikumas välja koduseinte vahelt, kus inimesed üksi toimetavad ja sellest on saamas kogukondlik tegevus. Üle maailma on populaarsust kogunud Paranduskohvikute (*Repair Cafe*) liikumine, kus inimene saab ise oma katkise eseme ära parandada. Selleks on kohapeal kasutamiseks nii seadmed kui ka juhendajad (Repair Cafe 2020). Taolised üritused propageerivad põlvkondade vahelist koostööd ja kogukonna tunnet. Kohalikud omavalitsused, kus sellised üritused toimuvad ja parandamisega seotud mõttemustrite levimist toetatakse, on tihtipeale edukamad prügi hulga vähendamises (Diddi & Yan 2019, lk 13). Eestiski on toimunud mitmeid parandamise üritusi nagu näiteks Parandusfestival ja Sokaton Viljandis. Tartus tegutseb Paranduskelder, Tallinnas Kopli 93 parandustöökoda. Lisaks töötoad ja koolitused.

Parandamine pole enam nii selgelt ainult naiste huvi. Naised kalduvad küll automaatselt rohkem tekstiilide parandamise poole kui mehed, kes tegelevad rohkem elektroonika parandamisega. (Köning 2013, lk 577)

Tänapäeval tunnevad inimesed, kel on aega ja oskusi parandamises head väljakutset. Kuna iga defekt on ainulaadne, siis saab parandamist vaadelda kui mõistatuse lahendamist, mis esitab meile väljakutse. Eseme parandamine annab inimesele silmnähtava tulemuse, mida paljud oma igapäevatoos enam näha ei pruugi ja aitab võidelda esemetest võõrandumisega, mida inimesed tunda võivad. (Köning 2013, lk 580-581) Üheks peamisteks argumentideks, miks tänapäeva inimesed esemeid parandavad on keskkondlik mõju. Inimesed, kes on parandamisliikumise seotud, ei pruugi olla agarad keskkonnaaktivistid, küll aga paneb neid liikuma pigem aeglase moe idee. (Köning 2013, lk 583)

Norras tehtud rahva ajakasutuse uuringus on välja toodud, et kui 20. sajandi alguses oli paranduse eesmärk olla võimalikult märkamatu, siis aja möödudes on meetodid lihtsustunud. Käsitöö rolliks on kujunenud vajaduse asemel loominguine eneseväljendus. (Laitala & Klepp 2018, lk 3) Märkmatust parandamisest populaarsemaks on saanud nähtav parandamine. Üks võimalus kuidas nähtavat parandust mõtestada, on vaadata seda kui pidevat meeldetuletust asjade ajutisusest ja haprusest. Iga parandus näitab, et esemel on olnud tähtsus, miks inimene on võtnud vaevaks seda parandada. (Middleton 2012, lk 15)

3.2. Parandamise õppetrükise koostamine

3.2.1. Idee

Olen parandamisega teadlikumalt tegeleenud aastast 2017 ehk enne TÜ Viljandi kultuuriakadeemiasse sisseastumist. Olin Tartus päris esimestel *Repair Cafe* üritustel tekstiiliparandamise juhendaja. Õpingute ja palgatöö kombineerimise tõttu pidin Paranduskohvikute üritustest loobuma, aga olen jõudumööda oma koolitööd üritanud siiski selle teemaga siduda, et uurida meie traditsioonilist parandamist. Nii valmis seminaritöö linaste rahvarõivapükste parandamisest ja koolitajamoodulis keskendusin ennekõike rõivaste parandamise teemadele. Õppemetoodiliste materjalide aines valmisid seminaritöös kaardistatud paikamise võtete põhjal ka parandusjuhised. Praktikate käigus viisin läbi mitmeid teemakohaseid koolitusi.

Eestis on pikk käsitöötraditsioon ning tekstiilide parandamine on alati olnud lahutamatu osa sellest. Etnograafilised rõivad pakuvad oma tehnikate rohkusega inspiratsiooni ja tuge. Nende uurimine ja analüüsimine on minule isiklikult andnud oluliselt juurde enesekindlust ja ideid. Erinevused inimeste parandusoskuste ja -meetodite vahel on hästi märgatavad. Igal parandusel on oma käekiri, aga siiski joonistuvad välja ühtsed tehnikad. Samuti on mulle huvi pakkunud 20. sajandi alguse kirjanduse pragmaatiline lähenemine. Miks mitte tuua need kaks maailma kokku tänapäeva konteksti: ühendada etnograafilise parandamise lihtsus ja loovus kirjandusest tulenevate tehniliste aspektidega.

Parandamisteemaliste koolituste läbiviimise juures olen ikka olnud hädas eestikeelse materjali puudumisega. Tänapäeval saavad inimesed inglise keelega ka hakkama ja head joonised on samuti universaalsed, aga siiski tunnen puudust eestikeelsest kompaktselt materjalist. Algajal on mugavam õppida emakeeles kuna inglise keeles tuleks ära õppida

käsitööterminid. Kui inimene ei puutu tihedalt kokku ingliskeelse käsitöö sõnavaraga, siis see võib saada takistuseks, miks üldse mitte parandada. Saja aasta tagused eestikeelsed parandusõpetused pole alati kättesaadavad ja on tänapäeval keerulised lugeda. Terminid on ajas niivõrd palju muutunud. Kuna mulle meeldis õppematerjalide koostamine väga, siis hakkas peas kuju võtma väike unistus – luua parandamist õpetav raamat.

3.2.2. Kontseptsioon

Parandamise raamat hakkab kuuluma Saara kirjastuse seeriasse, mille raames on varem ilmunud „Koome kaltsuvaipa“, „Koome pitsilise kleidi“ ja „Koome haapsalu salli“. Need kõik raamatud on pehme köitega ja kompaktsed. Nende eesmärk ongi keskenduda lühidalt ühele teemale. Arutlesin raamatu teemal juhendajaga, kes on ühtlasi minu trükise toimetaja, Anu Pingiga. Temalt sain teada nüansid, millega arvestada. Üheks tingimuseks oli, et lehekülgede arv peab jaguma kaheksaga ehk kas 24, 32, 40 või 48 lehekülge. Üle 48 lehekülje raamat olla ei saa, sest siis on see klamberköite jaoks liialt paks. Raamatu mõõduks on 25x17 cm.

Minu koostatav parandusvihik ei keskendu ainult villaste materjalide parandamisele vaid tutvustab traditsioonilisi parandamistehnikaid üleüldse. Seetõttu lähtusin tehnikate valikul tingimusest, et oleks esindatud nii paikamine kui ka silmkoeliste esemete parandamine. Paikamise puhul valisin seminaritöö põhjal järgmised tehnikad: traditsiooniline paik, kattepaik ja täitepaik. Valisin just need paikamise tehnikad, kuna traditsiooniline paikamine on väga algajasõbralik, see ei vaja suurt täpsust vaid lihtsalt veidi materjali ja pealehakkamist. Lisaks sobib see nii mittevenivate materjalide kui ka trikootažkangaste parandamiseks. Täitepaik on hea mustriliste kangaste parandamiseks ja kattepaik on näide augu katmise tehnikast, mis on vastupidav kuna kinnitatakse kahe õmblusega.

Silmuskoeliste pindade parandamiseks valisin välja labaselt nõelumise, tugevdamise, silmamise, augu silmamise põlvikpistes ja varspistes. Lisaks kuidas kududa paika ja silmust üles korjata. Need tehnikad on erineva raskustasemega. Labane nõelumine on algajale sobiv tehnika ja peaks olema jõukohane enamusele. Silmamine ja augu silmamine annab võimaluse (nähtamatult) toetada kulunud pinda. Lisaks jääb see elastne, kuna imiteerib silmuskudet. Augu silmamisele lisasin ka varspistelise parandamise. Ka see tehnika võimaldab auku parandada üsna nähtamatult, aga on lihtsam ja kiirem kui silmamine. Samas ei pruugi see olla sama tugev ega ka nii elastne. Hiljem koostas juhendid pisiparanduste tegemiseks: kuidas

Joonis 25. Muhu sõrmkindad [ERMA 559:124/ab](#) sämppistes parandusega (Allikas: autori foto)

õpetuse kuna see on nii loominguiline ja intuiitiivne tegevus ning kantud pigem parandaja käekirjast.

Lisaks oli vaja ka reaalseid parandamise näiteid. Parandasin neid asju, mis elu minuni tõi. Kas enda perel läks midagi katki või tõi mõni sõber asjad parandusse. Kõige enam vajasisid parandamist silmuskoelised esemed ja proovisin neid parandades kasutada erinevaid tehnikaid. Vaid varspistelise parandust ei jõudnud praktikasse viia, kuna see teadmine lisandus mu töösse nii viimasel hetkel.

3.2.3. Teostus

Trükise koostamist alustasin mustandi loomisega. Kuna teadsin, kui mitu lehekülge on mulle eraldatud ja riulist oli võtta ka teine selle sarja raamat, siis panin paika esmase ülesehituse Google Docsi (joonis 26). Arvestasin ka lehekülgedega tiitellehe ja muu sellise tarbeks.

õmmelda nõöpi ja kuidas parandada lahtihargnenud õmblust. Koostasid ka peatükikese lihtsa ehisparanduse tegemiseks sämppistes. See on mu enda meelismeetod T-särkidesse kulunud aukude kaunistamiseks. Hiljem muuseumis käies leidsin, et konservatorid on sarnasel moel kinnitanud auke silmuskoelistel esemetel (joonis 25), mis lisas minu silmis sellele parandusviisile teatud traditsioonilisuse mõõtme. Jätsin juhendist välja vabakäelise paranduse

SISUKORD	4
Parandamisest	5
Tööriistad	6
Näpunäited parandamisel	8
Kasutatud pisteid	9
Pisiparandused	10
Paikamine	12
Traditsiooniline paikamine	13
Täitepaik	14
Kattepaik	16
Nõelumine	18
Rebendi nõelumine	19
Tugevdamine	20
Nõelumine	21
Varspistelise parandus	22
Silmamine	24
Augu silmamine	26
Ehisparandus	28
Enne ja pärast	28

Joonis 26. Parandusraamatu sisukord mustandis (Allikas: autori joonis)

Pärast sisukorra valmimist vaatasin üle, mis materjalid mul juba olemas olid ja mis vajasisid juurde tegemist. Olemas olid paikamise joonised ja tekstid, mida olen ka vastavalt koolitustelt saadud tagasisidele täiendanud. Lisaks rebendi nõelumise joonis, aga tundsin, et see pole piisavalt selge. Seega oli vaja joonistada järgmised õpetused: rebendi nõelumine ja rebendi kinni õmblemine, tugevdamine, nõelumine, varspistes parandus, silmamine ja augu silmamine. Lisaks pisiparanduste joonised: nõöbi õmblemine, rebenenud õmbluse kinnitamine ja jooksva silmuse üleskorjamine. Uuesti joonistasin ka ehispäranduse sämpipiste joonise ja lisasin linnusilma pistes lille õpetuse.

Joonistamiseks kasutasin kootud pinna malli ja tegin tööproovid. Tööproovide tegemise käigus pildistasin erinevaid etappe. Püüdsin tähele panna kuidas nõel liigub ja need erinevad hetked pildile saada. Analüüsisin, mis info ja etapid on joonisest arusaamiseks kõige olulisemad ja joonistasin need üles. Joonistamisel kasutasin esmalt harilikku pliiatsit ja valguslauda, et kopeerida. Seejärel tegin joonised musta tindipliiatsiga üle. Töö küljendamise ja toimetamise käigus selgus vajadus mõned joonised ümber teha. Näiteks vajasisid kohendamist rebendi õmblemise joonis ja nõöbi õmblemise joonis. Täiesti uuesti tegin täitepaiga joonise.

Tekstide kirjutamisel püüdsin olla nii konkreetne kui võimalik. Lähtusin soovitusel alustada lauseid tegusõnadega, nii on lugejal kergem end uue tegevuse lainele häälestada. Proovisin tekstis kajastada kogu infot, mis joonisel näha oli. Lisaks panin juurde oma kogemusest ja kirjandusest tulenevaid märkuseid ja soovitusi.

Sissejuhatus juurde koostasini peatüki parandamisest üldiselt ja eraldi peatükis kirjeldasin parandamist abistavaid tööriistu. Kui joonised olid joonistatud ja tekst koostatud, siis edastasini need Anu Pingile. Joonised skaneerisin CamScanner äpiga sisse, et ta saaks need vektoriks ümber teisendada. Endal mul selleks sobiv tarkvara puudus, vabavarad ei taganud piisavat kvaliteeti. Lisaks koostasini kaustad, kuhu koondasini pildid parandatud esemetest.

Saatsini pildistamiseks mõned parandatud esemed, tööriistad ja tööproovid. Parandatud esemed oli sellised, mis olid vahepeal katki läinud ehk parandasini seda, mis ette sattus. Pärast lõputöö alustamist proovisin parandada pigem muuseumiesemetel nähtud tehnikates. Aga näidetes katsusini enese harimiseks kasutada võimalikult laia valikuid tehnikaid. Parandatud esemed olid järgmised:

- Kampsun, millel parandasini küünarnukid kootud paiga ja silmamisega.
- Kampsun, mille küünarnukid parandasini augu silmamise tehnikas.

- Sviiter, kus proovisin teha võimalikult märkamatu paranduse.
- Kindad, mida olen aastate jooksul labase nõelumise ja silmamisega parandanud. Nüüd lisasin sinna kulunud kohtadele muuseumiesemete eeskujul vabakäelist parandust.
- Sokid, mida parandasin labaselt nõeludes.
- Haapsalu sall, mida olen parandanud pitsi märkamatult külge õmmeldes ja viimasel ajal ka värvilise lõngaga tugevdades.
- Meestesärk, mida olen traditsioonilise paigaga parandanud, lisaks tugevdanud kulunud õmblusi.
- Beebipüksid traditsioonilise paigaga.
- Meeste T-särk, mis kuulub mu sõbrale ja mida ta ise parandas kasutades ühes töötoas õpitud eelpisteliste parandust.
- T-särk, kuhu olid pesuga augud sisse kulunud ja mida parandasin alla pandud paigaga ja ümber aukude sämppestes nõeludes.

Järgmine samm oli raamatu küljendamine, mida tegi Anneli Kenk, ja toimetamine, mida tegi mu juhendaja, Anu Pink. Nad paigutasid minu kirjutatud teksti ja joonised loogiliselt paika. Keeletoimetajaks oli Ainu Purje, kes andis samuti sisulisi ettepanekuid. Küljendamise protsess oli silmaringi avav. Raamat jõudis juppideni minuni, sinna oli lisatud kommentaare ja ettepanekuid. Seejärel arutasime Anuga koos, kus jääb õpetus või joonis segaseks. Tulid välja ka kompositsiooni küsimused, et avatud lehekülgedel olevatel pildidel valitseks harmoonia.

Praktiline osa oli väljakutsuv kuna trükise koostamine oli minu jaoks täiesti uus protsess, millega varem kokku puutunud ei ole. Huvitav oli kogeda ka seda, et minu looming ei olnud ainult minu enda kätes. Mina andsin küll sisendi tekstide ja jooniste näol, aga küljenduse ja kujundusega tegelesid siiski professionaalid.

Kogu see protsess õpetas terviku vaatamist. Mõtlesin kuidas minu valitud tehnikad haakuvad muuseumiesemetel kasutatud võtete ja sajanditaguses kirjanduses õpetatud tehnikatega. Pöörasin tähelepanu jooniste ühtsele käekirjale. Töö käigus selgus ka nüanss, millele ma alguses ei taibanud tähelepanu pöörata. Nimelt, kas tööproovid haakuvad toonide poolest muu tööga. Nii saigi juurde tehtud mõni tööproov selle mõttega, et see sobiks vastasleheküljel olevaga (lisa 1).

Kindlasti oleks paremini saanud korraldada minu loodud juhendite testimist. Hetkel jäi see veidi tagaplaanile. Paikamise juhendid on läbinud paar koolitust ja tänu sellele

täiendust saanud. Uusi, kudumise juhendeid lugesid ja tagasisidestasid mu kursusekaaslased ja rebendi õblemist ning varspistelise parandust testis mu ema. Samas tundsin end kindlamalt teades, et juhendaja toimetab mu tekstid üle. Usaldasin tema pikaajast õpetamise ja käsitöökirjanduse toimetamise kogemust.

Kokkuvõte

Lõputöö eesmärgiks oli kirjeldada villasest materjalist rahvarõiva esemete parandamisel kasutatud tehnikaid. Praktilise osa raames valmis traditsioonilistest parandamisvõtetest inspireeritud õppetükis „Paikame ja nõelumine“.

Töös lähtusin villasest materjalidest rõivaste parandamise uurimisel ERMi kogudes olevatest esemetest. Esmase esemete valiku tegin muis.ee keskkonna abil, kus visuaalsel vaatlusel kogusin tabelisse kõik esemed, mille juures märkasin parandamist. Tabeli korrastamise järel jäi lõplikku valimisse 314 eset: 36 kampsunit/vatti, 8 seelikut, 16 püksipaari, 171 kindapaari ja 83 sukka.

Kaardistasin lõputöö käigus 7 enamesinevat parandamisvõtet:

- paikamine – augu parandamiseks on kasutatud kangast, mis on asetatud kas augu peale või alla;
- rebendi õmblemine – rebenenud koha kinni õmblemine;
- nõelumine – nõeludes moodustub labane kude;
- silmamine – põlvikpistes silmuste taasloomine;
- toestava lõnga eelpisteline nõelumine eesmärgiga materjali tugevdada;
- vabakäeline parandus – eelpisteline parandus, mis ei järgi rütmi;
- asendamine – eseme mingi osa on asendatud uuega.

Telgedel kootud villastest ja seelikute puhul poolvillasest materjalist rõivaste parandamisel kasutati kõige rohkem traditsioonilist paikamist. Paik asetati eseme pahupoolele, augu ning paiga servad keerati alla ning kinnitati peitpistega. Mõnel esemel oli paik pandud ka paremale poole. Telgedel kootud esemete puhul kasutati tihti ka rebendi kinniõmblemist. Vähem kasutati erinevaid nõelumistehnikaid ja asendamist.

Villastel silmuskoelistel rahvarõivaesemetel (kindad, sukad/sokid ja kampsunid) kasutati vastupidiselt telgedel kootud esemetele kõige rohkem erinevaid nõelumisi: labast ja vabakäelist nõelumist. Lisaks kasutati ka eseme tugevdamist eelpistes nõeludes ja silmamist. Silmamine võib olla ka hilisem muuseumipoolne lisa. Vähem kasutati rebendi õmblemist, asendamist ja paikamist.

Parandamisel kasutati erinevaid materjale. Villaseid – poolvillaseid, linaseid ja puuvillaseid kangaid, nahka ning linast lõnga õmblemiseks. Parandamisel kasutati ühel esemel ühte kuni kolme eri materjali. Eelistati kasutada materjali, mis oli oma toonilt ja omadustelt parandatavale esemele võimalikult sarnane. Nõelumisel kasutati valdavalt villast lõnga ja paikamisel kasutati kangast ja kinnitamiseks niiti.

Enim parandamist vajasis kampsunitel ja vattidel varrukad ja esiosa. Pükstel esines parandusi kõige rohkem püksisäärtel. Kinnastel vajasis parandamist enamasti peopesad. Pöidla paranduste arv võib töös olla petlikult väike kuna fotodelt ei saa piisavat informatsiooni. Sukkadel ja sokkidel oli kõige rohkem parandusi talla all ja kannal.

Praktilises osas valminud trükise koostamisel püüdsin võimalikult palju lähtuda just traditsioonilistest parandamisvõtetest. Nii sai raamatusse mitu eri versiooni paikamisest ja mitmeid nõelumise viise. Lisaks proovisin kajastada võimalikult palju erinevaid tehnikaid, mis oleksid sobilikud erineval tasemel parandajate jaoks.

Töö on aluseks, et edaspidi oleks võimalik uurida veel õhku jäänud küsimusi. Põhjalikumalt saaks uurida paranduse asukoha ja valitud tehnikate vahelist seost. Praegu jäi tööst välja talurahva parandamiskultuuri uurimine, mis lisaks vanade parandatud esemete uurimisele väärtust ja tähendust.

Kasutatud kirjandus

1. Department for Environment, Food and Rural Affairs. (10.05.2024). *Public Understanding of Sustainable Clothing*.
<http://randd.defra.gov.uk/Default.aspx?Module=More&Location=None&ProjectID=15626>
2. Diddi, S., & Yan, R. N. (2019). Consumer Perceptions Related to Clothing Repair and Community Mending Events: A Circular Economy Perspective. *Sustainability, Vol 11* (19). <https://doi.org/10.3390/su11195306>
3. European Parliament. (29.detsember 2023). *The impact of textile production and waste on the environment (infographics)*.
<https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20201208STO93327/the-impact-of-textile-production-and-waste-on-the-environment-infographics>
4. Gern, H. (1929). Parandamine. *Eesti naine*, 7 (62), 162-165.
5. Häkkinen, E. (1924). *Naiskäsitööd*. Tallinna Eesti Kirjastus- Ühisus.
6. Kaarma, M., & Voolmaa, A. (2015). *Eesti rahvarõivad*. Eesti Rahva Muuseum.
7. Kadak, T. (1947). *Perenaise käsiraamat*. Stockholm: Linkoln Bloms Boktryckeri.
8. Köning, A. 2013. A Stitch in Time: Changing Cultural Constructions of Craft and Mending. *Culture Unbound: Journal of Current Cultural Research*, 5, 569-585. <https://doi.org/10.3384/cu.2000.1525.135569>
9. Laitala, K., & Klepp, G. I. (2018). Care and Production of Clothing in Norwegian Homes: Environmental Implications of Mending and Making Practices. *Sustainability, Vol 10* (8). <https://doi.org/10.3390/su10082899>
10. Martin, K., Moora, H., Kant Hvass, K., & Watson, D. (2020). *Eesti tarbimisjärgsed rõiva- ja tekstiilivood*. Stockholmi Keskkonnainstituudi Tallinna Keskus.
11. Noguchi, H. (2023). *Paranda loovalt*. Pegasus.
12. Pink, A. (2018). Eesti silmuskudumine 2. Sukad ja sokid. Saara Kirjastus.
13. Pink, A. (2022). *Kudumine*. Saara kirjastus.
14. Repair Cafe. *About Repair Café*. <https://www.repaircafe.org/en/about/>
15. Varma, A. (1931). *Õmblustööde tehnika I: pesutöö käsiraamat*. Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi väljaanne.
16. Wiirsoo, S. (1932). Kootud asjade parandamine. *Taluperenaine*, 3, 80-81.

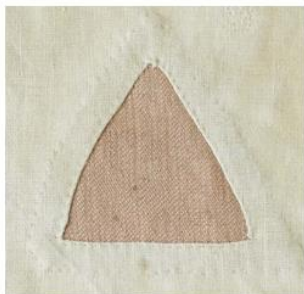
Lisa 1. Näidisleht raamatust „Paikame ja nõelume“

Paikamine

Paikamist kasutatakse juhul, kui kannatada saanud kohale enam nõelumisest ei piisa. Eemaldada tuleks ka terve, ent kulunud kangas augu ümbert, see on vajalik, et paigatud koht uuesti ei rebeneks.

Paigaks kasutatav kangas peaks olema materjalilt võimalikult sarnane katkise eseme kangaga. Kindlasti peaks ka paigaks kasutatud riie olema enne kasutamist pestud, et vältida hiljem pesus kokkutõmbamist.

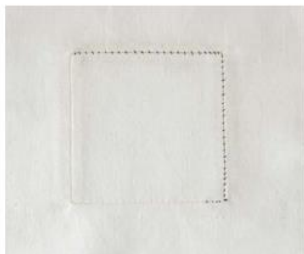
Paigad saab jagada kolme gruppi: traditsioonilised paigad, kattepaigad ja täitepaigad.

Kui paik on asetatud eseme pahemale poolele, augu alla, siis nimetatakse seda traditsiooniliseks paigaks.

Kui paik asetseb eseme paremal poolel ja augu peal, nimetatakse seda kattepaigaks.

Kui paik on niiealda "istutatud" augu sisse, siis nimetatakse seda täitepaigaks.

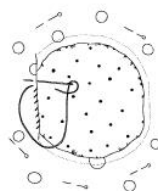
HÜVA NÕU

- Kui on soov, et paik jääks märkamatu, siis peab paikama kas sama materjaliga või väga sarnase tooniga riidega. Aga paik võib olla ka lõbusalt värviline ja silmatorkav, nii saab ära kasutada mõne armsa mustri kangatüki.

Lisad

Traditsiooniline paik

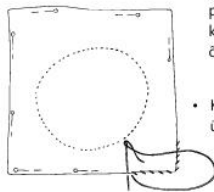
Traditsiooniline paikamine oli meie esivanemate jaoks peamine rõivaste parandamise meetod. Nii parandati pükse, jakke ja ka triibuseelikuid.

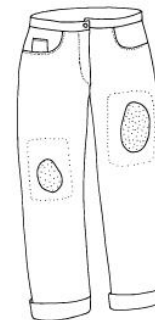
- Lõika parandamist vajav koht konkreetsemaks, aga see võib oma kujult jääda üsna loomulikuks.

- Lõika välja august suurem nelinukne paik. Aseta paik augu alla nii, et kanga parem pool on vastu eseme pahemat poolt ja kinnita nõopnõeltega.

- Pööra järjest augu servad tagasi ning kinnita töö paremalt poolelt üleloomispistetega paiga külge. Liigu serva järjest keerates ja kinnitades, kuni kogu paiga serv on üle õmmeldud. Triigi.

- Keera pahupoolel paiga servad eseme poole tagasi ja kinnita üleloomispistetega eseme külge. Triigi.

Traditsiooniline paik töö paremalt poolelt.

Traditsiooniline paik töö pahemalt poolelt.

Lisa 2. Parandatud esemete tabel

Id	Number	Telgedel/silmus	Ese	Paikamine	Nõelumine	Silmamine	Tugevdamine	Vabakäeline parandus	Rebendi õblemine	Asendamine	Ranne	Käeselg	Peopesa	Pöial	Sõrmed sõrmikutele	Säär	Otsakahandus	Tald	Jalapealne	Kand	Esiosa	Varrukas	Kiitnamukk	Selg	Kaenla all	Säär	Jalgevahe	Istmik	Kas sama värv?	Materjal	Materjalide arv	Värvide arv
1	ERM A 291:161	telgedel	kampsun/vatt	1					1												1	1							jah	Villane kangas, linane niit	2	2
2	ERM 11607/b	silmuskoelid	kindad	1									1	1															ei	Silmkootud paik	1	2
3	ERM 13819	silmuskoelid	kampsun/vatt					1													1	1	1						jah/ei	Villane	1	7
4	ERM A 248:14	silmuskoelid	kindad	1	1						1		1	1															jah/ei	nahk, villane lõng	2	3
5	ERM A 509:1910	telgedel	Seelik	1																									jah	poolvilla	1	2
6	ERM A 509:1914	telgedel	seelik	1																									ei	villane, linane	2	2
7	ERM A 509:1926	telgedel	seelik	1	1																								jah	linane, poolvilla	2	4
8	ERM A 578:15	silmuskoelid	kindad	1									1																jah/ei	Silmkootud paik	1	1
9	ERM HM E 540	silmuskoelid	sukad					1								1													jah/ei	villane, linane	2	4
10	ERM HM E 541	silmuskoelid	sukad		1					1						1		1											jah	villane	1	1
11	ERM HM E 542	silmuskoelid	sukad		1		1																						jah	villane	1	3
12	ERM A 446:283	Telgedel	seelik						1																				ei		1	
13	ERM A 509:1908	Telgedel	seelik		1																								jah	villane	1	2
14	ERM 1301/1-8	silmuskoelid	kampsun/vatt		1		1															1		1					jah/ei	villane	1	2
15	ERM 2758	telgedel	kampsun/vatt						1													1			1				ei	linane niit	1	1
16	ERM 3650	telgedel	kampsun/vatt						1													1		1					ei	villane kangas, Linane niit	2	2
17	ERM 3755	telgedel	kampsun/vatt						1															1					jah	linane	1	1
18	ERM 4280	telgedel	kampsun/vatt						1															1					ei	linane niit	1	1

Id	Number	Telgedel/silmus	Ese	Pakamine	Nõelumine	Silmamine	Tugevdamine	Vabakäeline parandus	Rebendi õõblemine	Asendamine	Ranne	Käeselg	Peopesa	Põjal	Sõrmed sõrmikutel	Säär	Otsakahandus	Tald	Jalapealne	Kand	Esiosa	Varrukas	Kiitnarmukk	Selg	Kaenla all	Säär	Jalgevahe	Istmik	Kas sama värv?	Materjal	Materjalide arv	Värvide arv
19	ERM 4411	telgedel	kampsun/vatt	1					1													1							jah	villane	1	2
20	ERM 4461	telgedel	kampsun/vatt	1																		1							ei	villane kangas	2	2
21	ERM 4527	telgedel	kampsun/vatt	1																		1							jah	villane	2	2
22	ERM 5708	telgedel	kampsun/vatt	1																	1			1					jah	puuvill	1	2
23	ERM 7158	telgedel	kampsun/vatt						1															1					ei	linane niit	1	1
24	ERM 8160	telgedel	kampsun/vatt	1					1													1	1						jah	poolvilla ne riie, linane niit	2	2
25	ERM 9057	telgedel	kampsun/vatt	1																	1								jah	Villane kangas, linane niit	2	2
26	ERM 9573	telgedel	kampsun/vatt	1					1													1		1					jah/ei	villane kangas x2, linane niit	3	3
27	ERM 10685	telgedel	kampsun/vatt	1					1												1	1							jah	villane, poolvilla ne, niit	3	2
28	ERM 12573	silmuskoeline	kampsun/vatt	1	1			1	1												1	1	1		1				jah	Villane	1	3
29	ERM 15087	telgedel	kampsun/vatt	1					1												1								jah	villane, linane niit	2	2
30	ERM A 22:1	telgedel	kampsun/vatt	1					1	1											1	1		1					ei	Villane kangas kaks erinevat, poolvilla ne kangas, linane niit	3	4
31	ERM A 151:15	telgedel	kampsun/vatt	1																			1						jah	Villane kangas, linane niit	2	2
32	ERM A 154:39	telgedel	kampsun/vatt					1																1					jah	ei	1	1

Id	Number	Telgedel/silmus	Ese	Pakamine	Noelumine	Silmamine	Tugevdamine	Vabakäeline parandus	Rebendi õmblamine	Asendamine	Ranne	Käeselj	Peopesa	Pöial	Sõrmed sõrmikutel	Säär	Otsakahandus	Tald	Jalapealne	Kand	Esiosa	Varrukas	Kiitnarmukk	Selj	Kaenla all	Säär	Jalgevahe	Istmik	Kas sama värv?	Materjal	Materjalide arv	Värvide arv
33	ERM A 167:51	telgedel	kampsun/vatt					1													1								jah	villane lõng	1	1
34	ERM A 179:7	telgedel	kampsun/vatt	1					1													1			1				jah	villane kangas, linane niit	2	2
35	ERM A 192:36	telgedel	kampsun/vatt		1				1																1				jah	villane lõng, niit	2	2
36	ERM A 306:28	silmuskoelne	kampsun/vatt	1				1														1	1		1				jah/ei	villane	1	2
37	ERM A 509:2271	telgedel	kampsun/vatt	1																			1						jah	villane kangas, linane niit	2	2
38	ERM A 561:74	silmuskoelne	kampsun/vatt		1			1													1		1		1				jah	villane. Linane	2	2
39	ERM HME 32	silmuskoelne	sukad			1											1												jah	villane	1	1
40	ERM 1255/a	silmuskoelne	sukad		1	1		1								1		1											jah/ei	villane	1	5
41	ERM 1334/a	silmuskoelne	sukad		1		1									1	1	1											jah	villane	1	2
42	ERM 1782/a	silmuskoelne	sukad		1																1								jah	villane	1	1
43	ERM 3931/a	silmuskoelne	sukad			1										1		1											jah	villane	1	1
44	ERM 6802/a	silmuskoelne	sukad			1		1								1	1		1										jah	villane	1	1
45	ERM 6827	silmuskoelne	sukad		1	1	1									1		1			1								jah/ei	villane	1	2
46	ERM 7961/a	silmuskoelne	sukad			1															1								jah	villane	1	1
47	ERM 12634	silmuskoelne	sukad			1										1					1								jah	villane	1	2
48	ERM 13545	silmuskoelne	sukad				1														1								jah	puuvillane	1	1
49	ERM 14233/a	silmuskoelne	sukad							1								1	1										jah	villane	1	1
50	ERM 15394/a	silmuskoelne	sukad			1		1								1	1	1											jah	villane	1	1
51	ERM 15442/b	silmuskoelne	sukad			1										1	1		1		1								jah	villane	1	1
52	ERM 15457/a	silmuskoelne	sukad			1	1	1										1			1								jah	villane	1	2

Id	Number	Talgedel/silmus	Ese	Pakamine	Nõelumine	Silmamine	Tugevdamine	Vabakäeline parandus	Rebendi õblemine	Asendamine	Ranne	Käesalg	Peopesa	Põjal	Sõrmed sõrmikutele	Säär	Otsakahandus	Tald	Jalapealne	Kand	Esiosa	Varrukas	Kiitnarmuk	Selg	Kaenla all	Säär	Jalgevahe	Istmik	Kas sama värv?	Materjal	Materjalide arv	Värvide arv	
53	ERM 16266/a	silmuskoeline	sukad					1										1		1										jah	villane	1	1
54	ERM A 113:90/a	silmuskoeline	sukad			1		1								1		1												jah	villane	1	1
55	ERM A 115:17/a	silmuskoeline	sukad			1														1										jah	villane	1	1
56	ERM A 119:92/a	silmuskoeline	sukad				1									1		1												jah		1	1
57	ERM A 144:3/a	silmuskoeline	sukad			1			1							1		1												jah	villane	1	2
58	ERM A 195:9	silmuskoeline	sukad		1	1										1		1	1											jah	villane	1	1
59	ERM A 220:1/a	silmuskoeline	sukad					1								1				1										jah	villane	1	1
60	ERM A 231:36/a	silmuskoeline	sukad			1													1											jah	villane	1	1
61	ERM A 284:3/b	silmuskoeline	sukad		1		1	1	1							1		1		1										jah	villane	1	3
62	ERM A 290:779/b	silmuskoeline	sukad		1															1										jah	villane	1	1
63	ERM A 447:184/a	silmuskoeline	sukad		1	1		1										1		1										ei	villane	1	5
64	ERM A 447:185/b	silmuskoeline	sukad		1												1	1		1										ei	villane	1	1
65	ERM A 469:130/b	silmuskoeline	sukad		1			1									1	1		1										jah	villane	1	3
66	ERM A 483:234/b	silmuskoeline	sukad			1												1	1											jah	villane	1	1
67	ERM A 509:3370	silmuskoeline	sukad		1		1									1		1		1										ei	villane	1	2
68	ERM A 509:3371	silmuskoeline	sukad		1			1									1	1		1										jah	villane	1	4
69	ERM A 712:49	silmuskoeline	sukad			1		1	1							1	1	1												jah	villane	1	1
70	ERM A 751:173	silmuskoeline	sukad		1		1									1		1												jah	villane	1	3
71	ERM A 751:183	silmuskoeline	sukad		1		1									1		1												jah	villane	1	1
72	ERM HME 726/ab	silmuskoeline	sukad		1		1			1						1	1	1		1										jah	villane	1	3
73	ERM HME 1750	silmuskoeline	sukad		1		1									1														jah	villane	1	3
74	ERM HME 1752	silmuskoeline	sukad				1									1														jah	villane	1	2

Id	Number	Tegedel/silmus	Ese	Pakamine	Nõelumine	Silmamine	Tugevdamine	Vabakäeline parandus	Rebendi õblemine	Asendamine	Ranne	Käeselg	Peopesa	Põjal	Sõrmed sõrmikutele	Säär	Otsakahandus	Tald	Jalapealne	Kand	Esiosa	Varrukas	Kiitnarmukk	Selg	Kaenla all	Säär	Jalgevahe	Istmik	Kas sama värv?	Materjal	Materjalide arv	Värvide arv
75	ERM HM E 1754	silmuskoeline	sukad			1										1													jah	villane	1	1
76	ERM 1335/ab	silmuskoeline	sukad			1											1	1		1									jah	villane	1	3
77	ERM 2633/ab	silmuskoeline	sukad		1				1									1		1								jah	villane, niit	1	6	
78	ERM 3548/ab	silmuskoeline	sukad		1															1								jah	villane	1	1	
79	ERM 5682/ab	silmuskoeline	sukad		1		1	1								1	1	1		1								jah	villane	1	3	
80	ERM 6378/ab	silmuskoeline	sukad						1										1									ei	niit	1	1	
81	ERM 6866/ab	silmuskoeline	sukad		1														1	1								jah	puuvill	1	1	
82	ERM 6869/ab	silmuskoeline	sukad		1															1								jah	villane	1	1	
83	ERM 6969/ab	silmuskoeline	sukad		1															1								jah	villane	1	2	
84	ERM 9218:2/ab	silmuskoeline	sukad		1		1									1	1			1								ei	villane	1	1	
85	ERM 9218:3/ab	silmuskoeline	sukad			1										1												jah	villane	1	1	
86	ERM 14045/ab	silmuskoeline	sukad		1											1	1											jah	villane	1	1	
87	ERM 18791/ab	silmuskoeline	sukad		1			1								1	1			1								jah/ei	villane	1	2	
88	ERM 19323	silmuskoeline	sukad		1	1		1								1		1										jah	villane	1	1	
89	ERM A 112:32/ab	silmuskoeline	sukad		1											1	1			1								jah	puuvillane	1	1	
90	ERM A 265:13/ab	silmuskoeline	sukad		1												1											jah	villane	1	1	
91	ERM A 265:16/ab	silmuskoeline	sukad		1											1												jah	villane	1		
92	ERM A 266:42/ab	silmuskoeline	sukad		1			1										1		1								jah/ei	villane	1	1	
93	ERM A 617:42/ab	silmuskoeline	sukad		1	1												1	1	1								jah	villane	1	2	
94	ERM A 618:88/ab	silmuskoeline	sukad		1			1								1	1	1	1	1								jah	villane	1	4	
95	ERM A 621:23/ab	silmuskoeline	sukad				1													1								jah	villane	1	1	
96	ERM A 621:85/ab	silmuskoeline	sukad		1			1												1								jah	villane	1	1	

Id	Number	Teigedeli/silmus	Ese	Pakamine	Noelumine	Silmamine	Tugevdamine	Vabakäeline parandus	Rebendi õõblemine	Asendamine	Ranne	Käeselj	Peopesa	Põjal	Sõrmed sõrmikutel	Säär	Otsakahandus	Tald	Jalapealne	Kand	Esiosa	Varrukas	Kiitnarmukk	Selg	Kaenla all	Säär	Jalgevah	Istmik	Kas sama värv?	Materjal	Materjalide arv	Värvide arv
97	ERM A 634:53/ab	silmuskoeline	sukad		1											1				1									ei	villane	1	1
98	ERM A 681:37/ab	silmuskoeline	sukad		1											1													jah	villane	1	1
99	ERM A 681:107/ab	silmuskoeline	sukad						1								1	1											jah	villane	1	
100	ERM A 681:143/ab	silmuskoeline	sukad					1									1												jah	villane	1	1
101	ERM A 681:151/ab	silmuskoeline	sukad		1															1									jah	villane	1	1
102	ERM A 681:169/ab	silmuskoeline	sukad					1									1			1									jah	villane	1	1
103	ERM A 699:75/ab	silmuskoeline	sukad		1		1									1	1	1		1									jah	villane	1	5
104	ERM A 763:29/ab	silmuskoeline	sukad				1											1		1									jah	villane	1	1
105	ERM A 768:53/ab	silmuskoeline	sukad		1											1													jah	villane	1	1
106	ERM A 780:14	silmuskoeline	sukad		1		1									1	1	1		1									jah/ei	villane	1	8
107	ERM A 869:20/ab	silmuskoeline	sukad		1											1													jah	villane	1	1
108	ERM A 1020:206/ab	silmuskoeline	sukad		1												1	1		1									jah	villane	1	1
109	ERM 445	silmuskoeline	kindad	1			1						1	1															jah/ei	villane	1	4
110	ERM 703/ab	silmuskoeline	kindad		1								1																jah	villane	1	1
111	ERM 951/ab	silmuskoeline	kindad		1							1	1																ei	linane	1	1
112	ERM 1741/ab	silmuskoeline	kindad		1		1						1																jah	villane	1	3
113	ERM 1757/ab	silmuskoeline	kindad		1								1																jah	villane	1	1
114	ERM 2279/ab	silmuskoeline	kindad		1			1					1																jah	villane	1	1
115	ERM 2280/ab	silmuskoeline	kindad		1			1					1																jah/ei	villane	1	3
116	ERM 3448/ab	silmuskoeline	kindad					1	1			1			1														jah	villane	1	3
117	ERM 3460/ab	silmuskoeline	kindad					1				1	1	1															jah	villane	1	1
118	ERM 3464/ab	silmuskoeline	kindad					1					1																jah	villane	1	1

Id	Number	Talgedel/silmus	Ese	Pakamine	Noelumine	Silmamine	Tugevdamine	Vabakäeline parandus	Rebendi õblemine	Asendamine	Ranne	Käeselg	Peopesa	Põjal	Sõrmed sõrmikutele	Säär	Otsakahandus	Tald	Jalapealne	Kand	Esiosa	Varrukas	Kiitnarmukk	Selg	Kaenla all	Säär	Jalgevahe	Istmik	Kas sama värv?	Materjal	Materjalide arv	Värvide arv
119	ERM 3470/ab	silmuskoeline	kindad		1		1	1				1	1	1															ei	villane	1	8
120	ERM 3474/ab	silmuskoeline	kindad					1					1	1	1														jah/ei	villane	1	3
121	ERM 3514/ab	silmuskoeline	kindad							1				1															jah	villane	1	1
122	ERM 3526/ab	silmuskoeline	kindad		1								1	1															jah	villane	1	2
123	ERM 3533/ab	silmuskoeline	kindad		1										1														jah	villane	1	
124	ERM 3537/ab	silmuskoeline	kindad		1								1																jah	villane	1	1
125	ERM 4131/ab	silmuskoeline	kindad		1								1																jah	villane	1	1
126	ERM 4735/ab	silmuskoeline	kindad					1			1																		jah	villane	1	2
127	ERM 5018/ab	silmuskoeline	kindad		1			1					1																ei	villane	1	1
128	ERM 5909/ab	silmuskoeline	kindad		1			1			1	1	1																jah	villane	1	2
129	ERM 5920/ab	silmuskoeline	kindad		1									1	1														jah	villane	1	1
130	ERM 7368/ab	silmuskoeline	kindad			1			1			1																	jah	villane	1	1
131	ERM 7605/ab	silmuskoeline	kindad		1			1	1		1	1	1	1															jah	villane	1	2
132	ERM 7691/ab	silmuskoeline	kindad			1					1		1																jah	villane	1	2
133	ERM 7708/ab	silmuskoeline	kindad					1							1														jah	villane	1	1
134	ERM 11141/ab	silmuskoeline	kindad				1						1																jah	villane	1	1
135	ERM 14008:1/ab	silmuskoeline	kindad		1			1																					jah/ei	villane	1	3
136	ERM 14008:2/ab	silmuskoeline	kindad		1			1					1																ei	villane	1	1
137	ERM 14080/ab	silmuskoeline	kindad		1	1							1	1															jah	villane	1	4
138	ERM 14132/ab	silmuskoeline	kindad		1						1																		ei	villane	1	1
139	ERM 14217/ab	silmuskoeline	kindad				1						1																jah	villane	1	2
140	ERM 15331:1/ab	silmuskoeline	kindad			1		1				1	1																jah	villane	1	2

Id	Number	Telgedel/silmus	Ese	Pakamine	Nõelumine	Silmamine	Tugevdamine	Vabakäeline parandus	Rebendi õblemine	Asendamine	Ranne	Käeselg	Peopesa	Põjal	Sõrmed sõrmikutele	Säär	Otsakahandus	Tald	Jalapealne	Kand	Esiosa	Varrukas	Kiitnarmukk	Selg	Kaenla all	Säär	Jalgevahe	Istmik	Kas sama värv?	Materjal	Materjalide arv	Värvide arv
141	ERM 16272/ab	silmuskoeline	kindad	1									1	1															jah	villane kangas	1	1
142	ERM HME 377	telgedel	seelik	1																									jah	Villane kangas	1	2
143	ERM HME 355	silmuskoeline	kindad				1						1	1															jah	villane	1	2
144	ERM HME 347	silmuskoeline	kindad						1		1	1	1	1															jah	villane	1	2
145	ERM HME 874	silmuskoeline	kindad		1								1	1															jah	villane	1	2
146	ERM HME 878 a	silmuskoeline	kindad				1				1		1																jah	villane	1	1
147	ERM HME 880	silmuskoeline	kindad	1									1																jah	villane toimne kangas	1	1
148	ERM HME 881	silmuskoeline	kindad		1			1					1	1															jah	villane lõng	1	2
149	ERM HME 879	silmuskoeline	kindad	1									1		1														ei	villane lõng, linane kangas, linane niit	3	2
150	ERM HME 350	silmuskoeline	kindad		1								1	1															jah	villane lõng	1	1
151	ERM HME 354	silmuskoeline	kindad		1								1																jah	villane lõng	1	1
152	ERM HME 1746	silmuskoeline	sukad							1						1													jah/ei	villane	1	1
153	ERM HME 1747	silmuskoeline	sukad		1					1						1													jah/ei	villane lõng	1	5
154	ERM HME 1745	silmuskoeline	sukad		1											1													jah	villane lõng	1	1
155	ERM HME 1738	silmuskoeline	sukad		1											1													jah	villane lõng	1	2
156	ERM HME 1732	silmuskoeline	sukad		1											1													jah	villane lõng	1	2
157	ERM HME 1727	silmuskoeline	kindad							1																			jah	villane lõng	1	1
158	ERM HME 1725	silmuskoeline	kindad		1					1																			jah	villane lõng	1	1
159	ERM HME 1722	silmuskoeline	kindad		1					1																			jah	villane lõng	1	1
160	ERM HME 583 a	silmuskoeline	kindad		1			1			1		1	1															jah	villane lõng	1	3

Id	Number	Tegeudel/silmus	Ese	Pakamine	Nõelumine	Silmamine	Tugevdamine	Vabakäeline parandus	Rebendi õblemine	Asendamine	Ranne	Käeselg	Peopesa	Põjal	Sõrmed sõrmikutele	Säär	Otsakahandus	Tald	Jalapealne	Kand	Esiosa	Varrukas	Kiitnarmukk	Selg	Kaenla all	Säär	Jalgevahe	Istmik	Kas sama värv?	Materjal	Materjalide arv	Värvide arv
161	ERM HM E 497	silmuskoeline	sukad							1								1											jah	villane	1	1
162	ERM Hm E 487	silmuskoeline	sukad							1								1											jah	villane lõng, linane	2	2
163	ERM HM E504	silmuskoeline	sukad		1			1									1			1								jah/ei	villane lõng	1	3	
164	ERM HM E 489	silmuskoeline	sukad		1		1									1		1		1								jah	villane lõng	1	2	
165	ERM 16732/ab	silmuskoeline	kindad					1			1		1															jah	villane	1	2	
166	ERM 16784/ab	silmuskoeline	kindad					1							1													jah	villane	1	1	
167	ERM 17818/ab	silmuskoeline	kindad		1	1					1		1	1														jah	villane	1	1	
168	ERM 17929/ab	silmuskoeline	kindad			1					1	1																jah	villane	1	3	
169	ERM 19088/ab	silmuskoeline	kindad			1							1	1														jah	villane	1	1	
170	ERM 19271/ab	silmuskoeline	kindad		1	1					1																	jah	villane	1	2	
171	ERM A 119:2/ab	silmuskoeline	kindad		1								1															e	villane lõng	1	1	
172	ERM A 119:61/ab	silmuskoeline	kindad				1						1															jah	villane lõng	1	1	
173	ERM A 154:6/ab	silmuskoeline	kindad		1								1	1														jah	villane lõng	1	1	
174	ERM A 155:4/ab	silmuskoeline	kindad						1		1			1														jah/ei	villane lõng	1	1	
175	ERM A 156:31/ab	silmuskoeline	kindad		1			1			1	1	1															e	villane lõng	1	2	
176	ERM A 175:3/ab	silmuskoeline	kindad						1				1	1														jah	villane	1	1	
177	ERM A 290:661/ab	silmuskoeline	kindad					1	1					1														jah	villane	1	1	
178	ERM A 290:670/a	silmuskoeline	kindad			1		1			1		1	1														jah/ei	villane lõng	1	2	
179	ERM A 290:679/ab	silmuskoeline	kindad		1									1														jah	villane lõng	1	1	
180	ERM A 291:328/ab	silmuskoeline	kindad						1		1			1														jah	villane	1	1	
181	ERM A 310:41/ab	silmuskoeline	kindad		1	1					1																	jah	puuvill?	1	3	
182	ERM A 316:122/ab	silmuskoeline	kindad					1			1	1																jah	villane lõng	1	2	

Id	Number	Talgedel/silmus	Ese	Pakamine	Nõelumine	Silmamine	Tugevdamine	Vabakäeline parandus	Rebendi õblemine	Asendamine	Ranne	Käeselg	Peopesa	Põjal	Sõrmed sõrmikutele	Säär	Otsakahandus	Tald	Jalapealne	Kand	Esiosa	Varrukas	Kiitnarmukk	Selg	Kaenla all	Säär	Jalgevahe	Istmik	Kas sama värv?	Materjal	Materjalide arv	Värvide arv
183	ERM A 338:8/ab	silmuskoeline	kindad			1					1		1																jah	villane lõng	1	1
184	ERM A 423:8/ab	silmuskoeline	kindad			1							1																jah	villane	1	1
185	ERM A 446:30/ab	silmuskoeline	kindad		1			1			1		1																jah	villane	1	1
186	ERM A 446:34/ab	silmuskoeline	kindad		1							1		1															ei	villane	1	1
187	ERM A 446:35/ab	silmuskoeline	kindad		1										1														jah	villane	1	1
188	ERM A 446:535/ab	silmuskoeline	kindad			1			1				1	1															jah/ei	villane	1	2
189	ERM A 446:541/ab	silmuskoeline	kindad					1				1	1	1															jah	villane	1	1
190	ERM A 446:561/ab	silmuskoeline	kindad		1			1		1	1	1	1	1															jah	villane	1	2
191	ERM A 483:28/ab	silmuskoeline	kindad			1						1	1		1														jah	villane	1	1
192	ERM A 506:133/ab	silmuskoeline	kindad			1						1																	jah	villane	1	2
193	ERM A 509:2643/ab	silmuskoeline	kindad		1								1	1															ei	villane	1	2
194	ERM A 509:2655/ab	silmuskoeline	kindad					1					1																jah	villane	1	1
195	ERM A 509:2660/ab	silmuskoeline	kindad	1	1			1	1		1	1	1	1															ei	villane riie, 5 lõnga	1	7
196	ERM A 509:2678/ab	silmuskoeline	kindad		1			1	1		1		1																jah/ei	villane	1	2
197	ERM A 509:2686/ab	silmuskoeline	kindad		1			1				1	1	1															jah/ei	villane	1	2
198	ERM A 509:2691/ab	silmuskoeline	kindad		1						1		1																jah	villane	1	1
199	ERM A 509:2695/ab	silmuskoeline	kindad		1		1						1		1														jah	villane	1	3
200	ERM A 509:2701/ab	silmuskoeline	kindad					1				1	1																jah/ei	villane	1	3
201	ERM A 509:2717/ab	silmuskoeline	kindad				1				1	1																	jah	villane	1	1
202	ERM A 509:2730/ab	silmuskoeline	kindad		1	1					1		1																jah	villane	1	2
203	ERM A 509:2731/ab	silmuskoeline	kindad				1				1																		ei	villane	1	2

Id	Number	Talgedel/silmus	Ese	Pakamine	Nõelumine	Silmamine	Tugevdamine	Vabakäeline parandus	Rebendi õblemine	Asendamine	Ranne	Käesalg	Peopesa	Pöial	Sõrmed sõrmikutele	Säär	Otsakahandus	Tald	Jalapealne	Kand	Esiosa	Varrukas	Kiitnarmuk	Selg	Kaenla all	Säär	Jalgevahe	Istmik	Kas sama värv?	Materjal	Materjalide arv	Värvide arv
204	ERM A 509:2732/ab	silmuskoeline	kindad	1	1	1						1	1																jah/ei	villane/villane kangas	2	3
205	ERM A 509:2740/ab	silmuskoeline	kindad			1						1																	ei	villane	1	1
206	ERM A 509:2766/ab	silmuskoeline	kindad		1							1																	jah	villane	1	2
207	ERM A 509:2785/ab	silmuskoeline	kindad		1					1	1																		jah/ei	villane	1	2
208	ERM A 509:2787/ab	silmuskoeline	kindad		1	1				1	1																		ei	villane	1	1
209	ERM A 509:2788/ab	silmuskoeline	kindad		1							1																	jah/ei	villane	1	1
210	ERM A 509:2808/ab	silmuskoeline	kindad		1	1						1																	jah	villane	1	1
211	ERM A 509:2825/ab	silmuskoeline	kindad		1							1																	jah	villane	1	1
212	ERM A 509:2836/ab	silmuskoeline	kindad			1						1																	jah	villane	1	1
213	ERM A 509:2840/ab	silmuskoeline	kindad		1							1	1	1															jah	villane	1	3
214	ERM A 509:2843/ab	silmuskoeline	kindad					1		1		1																	ei	villane	1	1
215	ERM A 509:2847/ab	silmuskoeline	kindad			1						1																	jah	villane	1	1
216	ERM A 509:2851/ab	silmuskoeline	kindad		1	1					1	1	1	1															jah	villane	1	2
217	ERM A 509:2858/ab	silmuskoeline	kindad		1					1																			jah	villane	1	1
218	ERM A 509:2866/ab	silmuskoeline	kindad		1							1																	jah	villane	1	1
219	ERM A 509:2883/ab	silmuskoeline	kindad		1			1				1	1																ei	villane	1	2
220	ERM A 509:2897/ab	silmuskoeline	kindad					1				1	1																jah	villane	1	1
221	ERM A 509:2912/ab	silmuskoeline	kindad					1				1																	ei	villane	1	2
222	ERM A 509:2913/ab	silmuskoeline	kindad		1							1	1																ei	villane	1	1
223	ERM A 509:2920/ab	silmuskoeline	kindad		1			1				1	1	1															jah/ei	villane	1	4
224	ERM A 509:2927/ab	silmuskoeline	kindad		1					1		1																	ei	villane	1	3
225	ERM A 509:2939/ab	silmuskoeline	kindad		1							1																	jah/ei	villane	1	3

Id	Number	Talgedel/silmus	Ese	Pakamine	Nõelumine	Silmamine	Tugevdamine	Vabakäeline parandus	Rebendi õblemine	Asendamine	Ranne	Käeselg	Peopesa	Põjal	Sõrmed sõrmikutele	Säär	Otsakahandus	Tald	Jalapealne	Kand	Esiosa	Varrukas	Kiitnarmukk	Selg	Kaenla all	Säär	Jalgevahe	Istmik	Kas sama värv?	Materjal	Materjalide arv	Värvide arv				
226	ERM A 509:2950/ab	silmuskoeline	kindad	1									1	1																jah/ei	linane	1	1			
227	ERM A 509:2965/ab	silmuskoeline	kindad					1				1	1																		ei	villane	1	1		
228	ERM A 509:2971/ab	silmuskoeline	kindad		1								1	1																	jah/ei	villane	1	1		
229	ERM A 509:3005/ab	silmuskoeline	kindad				1				1		1																		jah/ei	villane	1	1		
230	ERM A 509:3006/ab	silmuskoeline	kindad				1	1			1		1																		jah/ei	villane	1	3		
231	ERM A 509:3008/ab	silmuskoeline	kindad	1				1			1	1	1	1																	ei	silmkoeline paik	1	4		
232	ERM A 509:3012/ab	silmuskoeline	kindad					1	1		1		1																		jah/ei	villane	1	1		
233	ERM A 509:3013/ab	silmuskoeline	kindad	1																											jah	villane	1	1		
234	ERM A 509:3015/ab	silmuskoeline	kindad		1			1					1																			ei	villane	1	2	
235	ERM A 509:3017/ab	silmuskoeline	kindad		1			1				1	1																			ei	villane	1	2	
236	ERM A 509:3018/ab	silmuskoeline	kindad					1				1	1																			jah/ei	villane	1	3	
237	ERM A 509:3019/ab	silmuskoeline	kindad		1		1				1	1	1																			ei	villane	1	5	
238	ERM A 509:3023/ab	silmuskoeline	kindad					1					1																			ei	villane	1	1	
239	ERM A 509:3024/ab	silmuskoeline	kindad		1			1				1	1	1																		jah/ei	villane	1	2	
240	ERM A 509:3026/ab	silmuskoeline	kindad		1			1			1		1		1																	jah	villane	1	2	
241	ERM A 509:3027/ab	silmuskoeline	kindad		1			1				1	1																				ei	villane	1	3
242	ERM A 509:3028/ab	silmuskoeline	kindad		1							1	1	1																		jah	villane	1	1	
243	ERM A 509:3054/ab	silmuskoeline	kindad		1							1	1																				jah/ei	villane	1	2
244	ERM A 509:3057/ab	silmuskoeline	kindad				1				1	1	1																				jah	villane	1	1
245	ERM A 509:3058/ab	silmuskoeline	kindad		1								1	1																			jah		1	1
246	ERM A 509:3079/ab	silmuskoeline	kindad		1								1																				jah/ei	villane	1	2
247	ERM A 509:3082/ab	silmuskoeline	kindad				1	1					1																				ei	villane	1	3

Id	Number	Tegeudel/silmus	Ese	Pakamine	Nõelumine	Silmamine	Tugevdamine	Vabakäeline parandus	Rebendi õblemine	Asendamine	Ranne	Käeselg	Peopesa	Põjal	Sõrmed sõrmikutele	Säär	Otsakahandus	Tald	Jalapealne	Kand	Esiosa	Varrukas	Kiitnarmukk	Selg	Kaenla all	Säär	Jalgevahe	Istmik	Kas sama värv?	Materjal	Materjalide arv	Värvide arv
248	ERM A 509:3113/ab	silmuskoeline	kindad		1								1																jah/ei	villane	1	2
249	ERM A 509:3114/ab	silmuskoeline	kindad			1	1	1			1		1																jah/ei	villane lõng	1	4
250	ERM A 509:3137/ab	silmuskoeline	kindad		1									1															ei	villane	1	1
251	ERM A 509:3219/ab	silmuskoeline	kindad		1								1																jah	villane	1	1
252	ERM A 509:3241/ab	silmuskoeline	kindad		1			1			1																		ei	villane lõng	1	1
253	ERM A 509:3245/ab	silmuskoeline	kindad					1			1	1	1	1	1														ei	villane	1	1
254	ERM A 509:5258/ab	silmuskoeline	kindad		1				1		1				1														ei	villane	1	2
255	ERM A 509:5267/ab	silmuskoeline	kindad		1								1	1															jah	villane	1	2
256	ERM A 540:3/ab	silmuskoeline	kindad	1	1		1	1		1	1	1	1	1															jah/ei	villane lõng	1	3
257	ERM A 563:549/ab	silmuskoeline	kindad	1									1	1															ei	kangas	1	1
258	ERM A 563:927/ab	silmuskoeline	kindad	1				1				1	1																jah/ei	villane lõng, villane soonik, lambavill	3	4
259	ERM A 563:1527/ab	silmuskoeline	kindad		1			1					1																jah	villane	1	1
260	ERM A 563:2243	silmuskoeline	kindad		1		1						1	1															jah	villane	1	2
261	ERM A 564:535/ab	silmuskoeline	kindad			1					1																		jah	villane	1	1
262	ERM A 564:741/ab	silmuskoeline	kindad					1				1	1																ei	villane	1	3
263	ERM A 564:1053/ab	silmuskoeline	kindad		1								1																ei	villane	1	3
264	ERM A 564:1102/ab	silmuskoeline	kindad		1								1																ei	villane	1	3
265	ERM A 564:1245	silmuskoeline	kindad		1								1																jah	villane	1	3
266	ERM A 564:1246	silmuskoeline	kindad						1						1														ei	villane	1	1
267	ERM A 564:1527/ab	silmuskoeline	kindad		1										1														jah	villane	1	1
268	ERM A 565:160/ab	silmuskoeline	kindad		1								1																jah	villane	1	1

Id	Number	Telgedel/silmus	Ese	Pakamine	Nõelumine	Silmamine	Tugevdamine	Vabakäeline parandus	Rebendi õõblemine	Asendamine	Ranne	Käeselg	Peopesa	Pöial	Sõrmed sõrmikutel	Säär	Otsakahandus	Tald	Jalapealne	Kand	Esiosa	Varrukas	Kiitnarmukk	Selg	Kaenla all	Säär	Jalgevahe	Istmik	Kas sama värv?	Materjal	Materjalide arv	Värvide arv	
269	ERM A 565:1620/ab	silmuskoeline	kindad		1			1	1			1	1	1																jah	villane	1	2
270	ERM A 632:225/ab	silmuskoeline	kindad				1					1	1																	jah	villane	1	2
271	ERM A 652:64/ab	silmuskoeline	kindad		1						1				1														jah/ei	villane	1	2	
272	ERM A 674:17/ab	silmuskoeline	kindad		1		1						1																jah	villane	1	1	
273	ERM A 681:20/ab	silmuskoeline	kindad					1			1																		ei	villane	1	2	
274	ERM A 681:180/ab	silmuskoeline	kindad					1				1																	ei	villane	1	1	
275	ERM A 685:40/ab	silmuskoeline	kindad		1								1																ei	villane lõng	1	1	
276	ERM A 751:180/ab	silmuskoeline	kindad		1								1		1														jah	villane	1	2	
277	ERM A 1020:66/ab	silmuskoeline	kindad			1		1				1	1	1															jah	villane	1	2	
278	ERM A 1056:100/ab	silmuskoeline	kindad		1							1																	jah	villane	1	1	
279	ERM A 566:574/ab	silmuskoeline	kindad	1									1																ei	villane paik villane kangas	3	3	
280	ERM A 566:637/ab	silmuskoeline	kindad					1					1																jah	villane lõng	1	1	
281	ERM A 600:104/ab	silmuskoeline	kindad		1								1																jah	villane	1	2	
282	ERM A 618:184/ab	silmuskoeline	kindad		1		1						1	1	1														ei	villane	1	1	
283	ERM A 622:94/ab	silmuskoeline	kindad		1			1					1																jah	villane lõng	1	1	
284	ERM A 622:229/ab	silmuskoeline	kindad		1								1																jah	villane lõng	1	1	
285	ERM A 636:9/ab	silmuskoeline	kindad		1			1					1	1															jah	villane lõng	1	2	
286	ERM A 652:22/ab	silmuskoeline	kindad		1					1	1																		jah/ei	villane	1	1	
287	ERM 5994	telgedel	püksid						1																				ei	linane niit	1	1	
288	ERM 7581	telgedel	püksid		1																								jah		1	1	
289	ERM 10628	telgedel	püksid		1																					1			jah	villane lõng	1	1	

Id	Number	Telgedel/silmus	Ese	Pakamine	Nõelumine	Silmamine	Tugevdamine	Vabakäeline parandus	Rebendi õblemine	Asendamine	Ranne	Käeselg	Peopesa	Pöial	Sõrmed sõrmikutel	Säär	Otsakahandus	Tald	Jalapealne	Kand	Esiosa	Varrukas	Kiitnarmukk	Selg	Kaenla all	Säär	Jalgevahe	Istmik	Kas sama värv?	Materjal	Materjalide arv	Värvide arv
290	ERM 17161	telgedel	püksid					1																					ei	linane kangas, villane lõng, linane niit	3	2
291	ERM A 175:31	telgedel	püksid	1																						1			jah	villane kangas, linane niit	2	3
292	ERM A 291:325	telgedel	püksid		1																				1				jah	villane	1	1
293	ERM A 291:346	telgedel	püksid					1	1																	1			jah	linane, villane niit	2	2
294	ERM A 509:2993	telgedel	püksid	1																								1	ei	villane kangas, linane niit	3	2
295	ERM A 509:3760	telgedel	püksid	1	1																				1				jah	villane kangas	1	2
296	ERM A 509:3761	telgedel	püksid	1																					1		1		jah	villane kangas, linane niit	2	2
297	ERM A 509:3762	telgedel	püksid	1				1																	1				jah	villane kangas, villane lõng	2	3
298	ERM A 509:3763	telgedel	püksid	1																					1				ei	villane kangas, niit	2	2
299	ERM A 509:3765	telgedel	püksid	1																					1				jah	villane kangas, linane niit	2	2
300	ERM A 509:3768	telgedel	püksid	1																					1		1		jah	villane kangas, niit	2	2
301	ERM A 509:3769	telgedel	püksid	1					1																1		1		jah	villane kangas, linane niit	2	2
302	ERM A 522:38	telgedel	püksid	1	1																				1		1		jah	villane kangas, mingi	3	3

Id	Number	Telgedel/silmus	Ese	Paikamine	Nõelumine	Silmamine	Tugevdamine	Vabakäeline parandus	Rebendi õmblemine	Asendamine	Ranne	Käeselg	Peopesa	Pöial	Sõrmed sõrmikutel	Säär	Otsakahandus	Tald	Jalapealne	Kand	Esiosa	Varrukas	Küünarmukk	Selg	Kaenla all	Säär	Jalgevahe	Istmik	Kas sama värv?	Materjal	Materjalide arv	Värvide arv
																														lõng või niit		
303	ERM A 154:9	telgedel	seelik	1	1	1			1																				ei	täisvillane	1	7
304	231:52b	silmuskoelid	sukad			1									1														jah	villane	1	1
305	ERM 4879	telgedel	kampsun/vatt	1	1	1																1	1						jah	villane, linane	2	6
306	ERM 6231	telgedel	kampsun/vatt	1					1												1	1	1						jah	villane kangas, niit	2	2
307	ERM 8100	telgedel	kampsun/vatt	1																	1	1	1		1				jah	villane kangas, linane niit	2	4
308	ERM A 509:2253	telgedel	kampsun/vatt	1																	1	1							jah	Villane kangas, linane niit	2	2
309	ERM A 509:2198	telgedel	kampsun/vatt	1						1												1							jah	villane kangas x2, linane niit	3	3
310	ERM A 483:114	telgedel	kampsun/vatt						1													1							ei	linane	1	1
311	ERM A 446:241	telgedel	kampsun/vatt	1																		1							jah	Villane kangas, linane niit	2	2
312	ERM A 446:240	telgedel	kampsun/vatt						1													1							ei	linane	1	1
313	ERM A 291:390	telgedel	kampsun/vatt					1														1							jah	villane lõng	1	1
314	A 368:26	telgedel	Seelik	1																		1							jah	poolvilla ne'	1	4
Tot	al																															
				Paikamine	Nõelumine	Silmamine	Tugevdamine	Vabakäeline parandus	Õmblemine	Asendamine	Ranne	Käeselg	Peopesa	Pöial	Sõrmed sõrmikutel	Säär	varba	Tald	Jalapealne	Kand	Esiosa	Varrukas	Küünarmukk	Selg	Kaenla all	Kintsud	Jalgevahe	Istmik				
			314	54	161	40	57	95	42	15	45	52	128	46	27	44	24	41	11	42	13	22	12	8	9	10	2	6				

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Maris Taul,

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Villasest lõngast valmistatud rahvarõiva esemete parandamise tehnoloogiad eesti rahva muuseumi kogude põhjal. Parandamise õppetrükise koostamine“, mille juhendajad on Inna Raud ja Anu Pink, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Maris Taul

14.05.2024